

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

VIII. ÉVFOLYAM.

1893. október hó.

VIII. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

A tanítóképző-intézetek az ezredik évi kiállításon.¹⁾

A tanítóképzők helyiségeinek kiállítási tervezete.

A tanítóképzők helyiségei legczélszerűbben képekben és rajzokban mutathatók be. E végből minden tanítóképző részéről kiállítandó legalább egy tájképszerű fotografikus kép, mely az intézet egész telkét (udvarát, kertjét) az ezen levő épületekkel együtt mutatja. Ha az intézet helyiségei nem egy tagban, hanem két vagy több telken vannak, azon esetben megfelelő számú fotografikus kép készítenendő. Ha a homlokzatról fölvett kép az intézeti telepet vagy telek elszórt részeit csak hiányosan tüntethetné föl, azon esetben kívánatos ugyanazon telepet vagy telekrészletet több oldalról is lefotografálni. Hogy valamely intézet részéről hány kép készíttetnék, ez az intézet igazgatóságának belátására bízatik. Irányadó csak az legyen, hogy az intézet mindazon helyiségei, melyek a tanítás és nevelés szolgálatában állanak, minél hivebben és teljesebben legyenek föltüntetve.

Az összes fotografiák egyenlő nagyok legyenek, vagy legalább egyenlő nagyságú vékony fehér carton lapra legyenek ragasztva. A képek semmiféle egyéb írás vagy jegyzet ne legyen, mint pusztán a kép által feltüntetett épület vagy telek megnevezése. Például ilyen formán: A budapesti I. ker. állami tanítóképző főépülete. A budapesti . . . . képző gyakorló-iskolája. A budapesti . . . . képző konyhakertje és gyümölcsöse. A budapesti . . . . képző méhese. A budapesti . . . . képző szőlőtelepe. A budapesti . . . . képző játszótere és nyári tornahelyisége stb. Az x . . . . i kath. tanítóképző internatusi helyisége. Az y . . . . i ev. ref. tanítóképző selyemtenyésző háza. A z . . . . i tanítóképző baromfitelepe stb. stb.

A képek további és pedig egyforma montirozásáról a kiállítást rendező bizottság gondoskodik.

Minden kép két példányban küldendő be, melyeknek egyike falterületen való kiállításra használtatik föl, még pedig a többi intézetek hasonló tárgyú képeivel egy-egy csoportban. Ily czimek alatt: A

¹⁾ A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének választmányára által kiküldött kiállítási bizottság részletes munkálata. Az általános tervet közöltük a «M. Tanítóképző» VIII. füzetének 425. lapján. Szerk.

magyarországi tanítóképző-intézetek játszó és nyári tornaterai. A magyarországi tanítóképző-intézetek méhesei. stb. stb. Másika pedig ugyanazon intézet különböző tárgyú többi képeivel egy közös mappában állíttatik ki. E mappák elkészítéséről az egyformaság céljából a kiállítást rendező bizottság gondoskodik. Az így összeállított kettős kép sorozatok egyike a kiállítás után a mappával együtt az illető intézeteknek vissza fog küldetni, másika pedig hasonló mappába téve az országszerte múzeumban fog elhelyeztetni.

Az egy tagban álló intézeti telepről, illetőleg ennek egyes — különösen pedig ama — részéről, melyeknek világos föltüntetésére és megértésére a fotografikus képek nem elegendők, a laprajzok, részletrajzok, hossz- és keresztmetszeti rajzok is készítenődök, melyeken a megnevezésen és a szükséges jelzéseken kívül a méret is pontosan megjelölendő. E rajzok az előbbiekhöz hasonló kartonlapokra ragasztandók (ha a rajzok kisebbek, egy kartonlapra két vagy több rajz is ragasztható); egyébként ezek számát, előállítását, beküldését, fölhasználását s a kiállítás utáni sorsát illetőleg a fotografiákra nézve fennebb előadott szempontok irányadók²⁾.

Az egyes tanítóképzők összes kiállított tárgyainak ismertetését, valamint az egyes intézetek történeteit magukban foglaló füzetekben a fennebbi fotografiák és rajzok részletes írásbeli ismertetése is fölveendő.

Hogy a tanítóképző-intézeti kiállítás ezen leglátványosabb részének sikere biztosíttassék, szükséges, hogy az állam és a többi iskolafenntartó hatóságok a fotografiák és rajzok előállításához megkívántató összegeket számadás kötelezettsége mellett mielőbb az intézetek igazgatóságainak rendelkezésére bocsássák, hogy a munka azonnal megkezdhető s lehetőleg mielőbb befejezhető legyen, hogy a munka se a középpontban, se az egyes intézetekben az utolsó évben meg ne torlódjék. Szükséges továbbá, hogy a kiállítás ezen részének valamint az egész tanítóképzői kiállítás előmunkálatainak vezetésével valaki vagy valamely szűkebb bizottság megbizassék, ki az egész ügyet állandóan nyilvántartsa, a kiállítási bizottsággal és az egyes intézetekkel állandó összeköttetésben álljon, a szükséges utasításokat és felvilágosításokat szóval és írásban megadja, a hol kell serkentőleg és buzdítólag hasson s a mennyiben ellőállana annak szüksége, az egyes intézeteket meg is látogassa.

Ha a tanítóképző vagy ennek valamely része pl. internatusa, gyakorló-iskolája bérelt helyiségben van, vagy ha a tanítóképző nem önálló intézet, hanem más intézettel pl. középiskolával vagy papi semináriummal van összekapcsolva, a fotografiák és rajzok ezen esetben is elkészítendők. E körülmény azonban mind a képek és rajzok aláírásában, mind a magyarázó füzetekben feltüntetendő.

²⁾ A fennebb említett mappák oly nagyra lesznek majd készíttendők, hogy a fotografiákon és alaprajzokon kívül az intézetek részéről kiállítandó tablázatok grafikus rajzok stb. befogadására is alkalmazok legyenek.

Tanárok és tanítók.

Életrajsi adatok táblázatokban.

Minden tanítóképző-intézet igazgatója annyi ívet kap, a hány tanár működött azon intézetnél 1868 óta, illetve az intézet felállítása óta.

Ezen íveket a jelenleg működő tanárok maguk töltik ki.

Azokét, kik meghaltak, nyugdíjaztattak vagy általában az intézet kötelékéből eltávoztak, az igazgató az irattárban rendelkezésére álló adatokból állítja össze. A rovatok ezekről is lehetőleg mind kitöltendő.

Az idemellékel s szabatosan kitöltött lapok 26—27 évi adatot ölelvén tel, már egy-egy intézetre nézve is szerfelett tanulságosak lesznek. Ép ezért kívánatos, hogy az illető képzők igazgatói a B) II. pont alatt említett történetben³⁾ s kommentálásban ezen fölvételi íveket (számláló lapokat) csoportosítsák, szám szerint összegezzék s ahhoz komentárt fűzzenek.

Az így begyűlt adalékoknak az összes képző-intézetekre kiterjedő számszerinti kifejtése a középponti bizottság feladata lenne.

b) *Irodalmi működés.*

A tanítóképzői tanárok ebbeli működésének tartama alatt általuk írt önálló művek 1—1 példányát beküldik, mely kívánatra a kiállítás végével az illetőknek visszaadatik. A benthagyott példányok azon gyűjtemény (múzeum) birtokába mennek át, melybe a többi ezen csoportbeli kiállítási tárgyak elhelyeztetnek.

Kívánatos volna, ha a több kiadást ért művek minden kiadásának 1—1 példánya beterjesztetnék.

Hírlapokban, folyóiratokban stb. megjelent kisebb értekezések és cikkek mindenikéről közönséges $\frac{1}{4}$ iv alakú czédula-jegyzék készítenendő, melyre fölül az író neve, továbbá az értekezés címe, (esetleg tárgya) megjelenési helye (lap-czím, évfolyamszám, oldal) irandó.

Ha valamely tanítóképző tanár valamely önálló műnél mint szerzőtárs, vagy pedig valamely lapnál (folyóiratnál) mint felelős szerkesztő működött, ezen mű is beterjesztendő.

Az alkalmazásban, vagy életben nem lévő, vagy más pályán működő képzőtanárok irodalmi munkásságára nézve az illető képzők igazgatói legalább jegyzék beküldésére volnának felkérendő, a melyek alapján az illetők által írt műveket a középponti bizottság állam költségén szerezné be.

Az így összeállított könyvtár «*A tanítóképző-tanárok irodalmi munkássága 1867—1894*» czímen elkülönítve lesz kiállítandó.

(Folytatjuk.)

³⁾ L. «Magyar-Tanítóképző» VII. füzet 426 lapját. Szerk.

Miféle hivatalt viselt az intézetben	
Miféle egyesületek tagja ?	
Miféle hivatalt visel az intézeten kívül ? (Mellékfoglalkozás).	
Családi állapota	
Katonai kötelezettségi állapota	
Mikor szünt meg az intézet tagja lenni s mi okból ?	
Irodalmi munkássága	
Jegyzetek	
Az adatokat összeállította:	

A gyakorló-iskola.

A »Revue pedagogique« f. é. juniusi számában Devinat E.-től egy figyelemre méltó cikk jelent meg, melyet gondolatmenetében a következőkben van szerencsénk szives olvasóinknak bemutatni.

A gyakorló iskola szervezése nem könnyű dolog. Mi is az valójában? A tanító-jelölteknek oly műhelye, melyben azok magukat a gyermeknevelésben gyakorolják; tanoncz-iskola, hol határtalanul becses tárgy, a gyermek lelke. van munka alatt, alkalmaztatván a nevelés elvei, módszerei és menete. Általában azonban többé-kevésbé minden tanoncz iskolában feláldoztatik a tananyag tekintélyes része; mert a mi fő és a mire törekszünk, az a tanoncz ügyessége. A gyakorló-iskolában ez meg nem engedhető. Bármily becses tulajdonítsunk is a tanító szakszerű nevelésének, nincs jogunk a legközönségesebb növendék érdekeit is feláldozni.

A fát és vasat elpepecselhetjük; a gyermeket, mely erkölcsi személy, sértetlenül kell megtartanunk. Miként tehetünk már eleget egyszerre a tanító ifjak szakszerű kiképzésének és a tanítandó gyermekek általános nevelésének? Ime, két egyenlő fontossággal bíró nehézség.

E tanoncz-tanítók szintén tanulók; sőt sokkal inkább tanulók, mint tanítók. A gyakorló-iskolában való szolgálatuk egészben, három évi tanítóképzői tanfolyamuk alatt, két-három hónapnál tovább nem tarthat; tízszer annyi tanítást nyerne, mint adnak. Miként kelthető bennük érdek a gyakorló-iskola munkája iránt a nélkül, hogy az tanulmányaik sikerének ne ártson?

A mint látjuk, alig van e kérdésnél nehezebben megoldható, mely-nél a vélemények csakugyan nagyon is elágazók.

A következőkben adom egy általam tervezett, nem eszményi, de ha nem csalódom, megvalósítható gyakorló-iskola képét. Nem találtam ugyan olyat, melyet le fogok irni, de nem veszttem el reményemet, hogy nemsokára látni fogok olyat.

I. Ezen iskola igazán a tanítóképzőhöz van csatolva, vele ugyanazon helyiségben a tanítójelöltek és tanárok keze ügyében, az igazgató legfelső vezetése alatt. Nem találok megengedhetőnek, hogy az egy városi iskolába vitessék át.

Nem ismeretlenek előttem azon okok, melyekre a szétválasztás szószólói támaszkodnak; de azok véleményem szerint meg nem állhatnak. Mely nyilvános iskola-igazgatónak volna ideje, módja és hajlama a tanító-jelölteket nap nap után, reggeltől estig, követni tanulmányaikban és gyakorlataikban; minden iskolai ténykedésnél a mikéntre és miértre válaszolni? Mely népiskolai igazgató volna képes a tanítóképző igazgatóval a nevelés szabályai, a gyakorlat és elmélet lehető egyezése stb. fölött vitatkozni? Azt fogják válaszolni: igaz, a gyakorló-iskola vezetői ma már azt nem teszik, a mit holnap a községi iskolák igazgatói megtennének; de ez tévedés, ha abból ítélek, a mit láttam. Minden esetben, a dolog az elsőknél lehetséges, a második-féléknél valójában nem. Az egyik-félék a tanítóképző-igazgató hatásköre alatt, véleményösszeütközés esetén, végre is alávetik magukat az ő akaratá-

nak. A többiek, nem lévén az ő főnöksége alatt, a szükséghez képest minél előbb leráznák magukról az ő pedagógiai gyámságát. Egy szóval a közönséges rendszer a tanító-jelöltek nevelésében az értelmi és erkölcsi igazgatás egységét megengedi. Ki merné ezen oly szükséges eredményt a másik rendszertől várni?

Szükséges tehát, hogy a gyakorló-iskola a tanítóképző kiegészítő részét alkossa.

II. Nemkülönben szükséges, hogy az minta-iskola legyen. Pedig rendszerint roszabbul van felszerelve, mint a nyilvános iskolák átlaga. Vajjon megengedhető-e ez? Ki ennek az oka, nem kérdem. Én csak azt kérdem, hogy vajjon a gyakorló-iskolának nem a megye legjobban berendezett és felszerelt iskolájának kellene-e lenni? Így maradna annak emlékezte minden tanító lelkében, mint a tisztaság, jó egészség, nemes egyszerűség stb. eszményképe. Másrésztől elengedhetetlen, hogy annak szervezte a szabályrendeletekkel a hivatalos utasításokkal teljesen megegyezzek, s hogy a tanítójelölt a fegyelemben és módszerben felalálja azt, a mit a legjobb neveléstan előír. Mindez keresztülvihető, hogy ha a szakigazgató értelmes, szilárd akarátú és testestül-lelkestől tanító.

III. A jó gyakorló-iskolai igazgatók szükségképen ritkák, mivel feladatuk oly kényes és sokoldalú, hogy annak jól betöltésére nem közönséges tulajdonságok szükségesek. Miért is azok a legnagyobb gonddal volnának megválasztandók. Én azt kívánám, hogy nekik a kormányzat a tanítóképzők szervezetében előkelő helyet jelölne ki és őket a tanárok között mintegy megkülömböztetné. Fontolóra vévén működésök fontosságát és nehézségét, nem lenne ebben semmi túlhajtás. Miért ne volnának azok például a tanítóképzők aligazgatóivá tehetőek, évi 3000—5000 frc javadalmazással, lakással? Ily módon megszilárdíthatnák az intézet szakszerű jellege, s ennek fejében jogunk volna az arra törekvőktől megfelelő tulajdonságokat, az odaadásnak és képességnek legkomolyabb biztosítékait követelni.

Készséggel beleegyezném, hogy tőlük legalább harmincz éves kort és két évi elemi tanfelügyelői szolgálatot követelnénk. Egy férfi, a ki egymás után tanító, tanár és tanfelügyelő volt, ki a gyermekeket és ifjakat eléggé ismerné és szeretné, ki több száz iskolát meglátogatott és személyes nevelésügyi ismereteit százakra menő tanítók tapasztalataival gazdagította: az bizonyára kiválóképp elő lenne készülve a gyakorló-iskola igazgatására.

Ilyen gyakorló-iskolai tanító nem válhatik közönséges tanítóból, mivelhogy az, bármily érdemet tulajdonítsunk is neki, általában sem nem látott sem nem elmélkedett eleget, mivel nem volt arra módja. Fiatalkorú ember talán még kevésbbé felelne meg. Egy huszonöt-harmincz éves tanító, ki a tanítóképzőben csak történelmet vagy mennyiségtant tanított, ki az elemi iskola szervezetéről, módszeréről és eljárásáról semmi határozott ismerettel nem bír, miként lehetne képes e feladatot megoldani, melynek rendkívüli nehézségét fentebb jeleztük? Azt válszolod tán, hogy annak elméje kiművelt, tudnivágyó és kutató. Meglehet. Azt teszed még hozzá, hogy ismerete szakszerű. Megengedem. A mivel azonban nem bír és bírhat, ez a szilárdul megállapodott

nevelési tanok. Es a mit még kevésbé szerzett meg mint a neveléstudományát, ez a nevelő művészete. Egyébként is állását csak átmenetinek tekintené. Miként akarhatnók, hogy a folytonosan ideiglenes állás kötelességeit komolyan vegye? Mindezeket megfontolva, én nála egy érdemdús tanítót, ki a gyakorló-iskolát szeretné és azt állandó vete-ményes kertjévé kívánna tenni, többre becsülnék. Mindent összevéve, ki sem felelne meg jobban ezen állásnak, mint egy fiatal elemi iskolai tanfelügyelő, képző intézeti aligazgatói címmel. Egy tanfelügyelő sem fogadná el szívesen — mondják — azt azért, a minék már birtokában van. Nagyon kétlem. Az iskolai kormányzat szövevénye és gondjai nem mindenkinek tetszenek.

Bárminemű legyen is a gyakorló iskola igazgatójának állása, az minden kétségen felül áll, hogy az egy jó tanító tulajdonságait igényli: a gyermekeknek odaadó szeretetét, szakszerű odaadást, egy bizonyos fontoskodás nélküli komolyságot, a magaviseletben nagy önmegtartóztatást stb. Másnemű nem kevésbé szükséges tulajdonságok: a tanító-növendékek iránt való legbensőbb jóakarát, felvilágosult pedagógiai érzék stb. végül kutató és tág értelem, ellenséges indulat a vak szokás iránt, állandó figyelem a haladás iránt, melyet minden újév hoz. Kell, hogy az ifjaknak, kiknek első szakszerű nevelését irányítja, becsülését és hajlamait megnyerje és iparkodjék előttük a gyakorló-iskolai régóta félt szolgálatot vonzóvá tenni. Egyébként kell, hogy a gy. isk. igazgató hivatásának teljesítésében igazi függetlenséget élvezzen. Kell, hogy közvetlen főnökével, a képző igazgatóval, az osztályba lépés előtt jóval megállapodott legyen az év követendő tanmenetére nézve. Mi sincs, a mitől inkább ovakodni kell, mint a két igazgató közötti komoly és tartós összeütközéstől. Ezt a tanító-növendékek csakhamar észrevennék: midőn az első oly tanácsokat adna nekik, a melyek befogadását a második megtiltaná. A gyakorlatot az elmélettel, az alkalmazást az elvekkel ellentétben állóknak látnák; csakhamar a nevelés tudományának hiábavalóságára következtetnének.

IV. Sok gyakorló-iskolában az elemi iskola három csoportja mellett még kiegészítő tanfolyammal, saját teremben elhelyezve, találkozunk. Ezen szervezet előttem nem látszik előnyösnek. Mire való a kiegészítő tanfolyam a tanító-növendékeknek? Vajjon egy tizenhárom-tizenöt éves könnyebben kormányozható-e rendesen, mint egy hat-tizenhárom éves? A tanítás, melyet az nyer, több találékonytságot, módszert vagy szakszerű jártasságot kíván-e? Igaz, az kissé több ismeretet kíván, de a tanító növendéket nem ez hozza zavarba. Ugy vélem, hogy oly állandó tanító, a ki az alsóbb folyamok kormányzásában eléggé gyakorolt, a kiegészítő tanfolyamot könnyen fogja kormányozni; de az ellenkezőt nem hiszem. Azonkívül a kiegészítő tanfolyam növendékei vizsgákra és pályázatokra készülnek. Innen a gyakorló-iskola igazgatójának nyugtalanúsága. Nagyon természetes, hogy eredményt kíván. Vajjon nem rendeli-e alá e célznak az iskola igazi érdekeit? Ne ringassuk magunkat csalódásban, a jelöltekre támaszkodik. Nem tehetne másként. Az alsó tanfolyamokat és a tanító-növendékeket, kik azokat vezetik, elhagyja. Hivatásának tulajdonképi tárgyát szem elől téveszti

és a gyakorló-iskola olyan nyilvános iskolává kezd válni, mint a többi. Legyünk tehát kevésbé követelők. Egy negyven növendékből álló szám, a kezdő szakkal (section enfantine), elemi, közép és felső tanfolyammal: ime, ennyi kívánatos. Tehát egy osztályterem elégséges. Az igazgatónak szemei előtt és keze ügyében vannak mindazok, a kikre felügyelnie és a kiket vezetnie kell, a nagyok, a kik tanítanak s a kicsik, a kik hallgatnak. Ne féljünk, hogy a kiegészítő tanfolyamok beszüntetése a gyakorló iskola látogatásának ártana. Egy ügyes igazgató, az értelmesen vezetett tanító növendékek, egy jól szervezett gyakorló-iskola mindig kitűnő eredményt fog létesíteni és biztosítja annak keresettségét.

V. Ime, ilyennek kell lenni a műhelynek. Milyen legyen már a tanoncok vezetése?

A tanoncok, ne feledjük azt, tanulók. Mindenekelőtt mivelődni kívánnak és előkészülni a képesítő vizsgára (brevet superieur). Mivelésök két határozott dolog megszerzését öleli fel: egy kis encyclopaedicus tudást és módszert azoknak közlésére, egy tudományt és egy művészetet. A tudomány szüksége nagyon is szembeötlő, ugy az ő, mint tanítóik elméjét az annak megszerzése fölötti gond uralja és kimeríti.

Mi lesz azonban a gyermek oktatásának és kormányzásának ezen nehéz, lassan megszerezhető és a tudáshoz hasonlóan nélkülözhetetlen művészetéből? Lesz, a mi lehet ily körülmények között. Elhanyagolják, lehető legkevesebbet gondolnak vele, mert szükségét nem érzik, és mert futva-futni kell. Egyébként elhítetik magukkal, hogy a tanulmány végeztével még mindig van idő annak megszerzésére. Így van ez most s így lesz ez mindig, míg tanítóképzők lesznek. A tanító-növendék évenként három hétnél, az egész tanfolyamon át két vagy három hónapnál tovább nem vonható el könyveitől. Szenteljük legalább ezt az oíy rövid időt minden fenntartás nélkül a gyakorló-iskolának.

Némely tanítóképzőben reggel nyolcz óra előtt és délután négy után van a minta tanfolyam. A gyakorló iskolai szolgálaton lévő növendék ott szabályszerűen segítkezik. Ily módon hat órán át tanít, négyen át tanul. Két egyenlően fontos kötelesség közt megosztva, sem egyiket sem másikat nem tölti be, Midőn tanít is, elméje azzal van telve, a mit az osztályban tanult. Midőn a tanító-növendék a gyakorló-iskolában szolgálton van, ennek rovására, ugy vélem, a képző-intézet állandó terhétől lehetőleg felszabadítandó. Legyen távol az egész héten át a tanfolyamtól, szakittassanak meg tanulmányai. Ne legyen egyéb gondja felkelésétől kezdve, mint osztályának előkészítése. Irányuljon minden gondolata azon gyermekekre, kiket vezet, azon tanításra, melyet nyújt, a vezetendő gyakorlatokra, a megfigyelendő jellemekre, azon haladásra, melyet neki tartásában, nyelvezetében, tanítási eljárásában el kell érnie, hogy végül teljesen beleélje magát egy rendes tanító életébe.

Ismerek egy tanítóképzőt, melyben a következő rendszer van életbe léptetve. Minden előbbvitel egy növendéket szolgált. A harmadik év növendéke viszi az osztály fő és egy tanfolyam különös igazgatását. Első és másodéves tanulótársai neki kisegítőkül szolgálnak. Este együtt készítik elő a következő nap gyakorlatait; erre az

előkészített leczkék egyikét előadják. Mindegyik egy negyed óráig beszél: tanulótársai szükség esetén megállítják vagy folytatásra szólítják. Másnap a gyakorló-iskola igazgatója az érdekelt tanító-jelölttel való megbeszélés után a dolgozatokat megvizsgálja, megbírálja, kijavítja vagy javíttatja. Szombaton este minden szolgálatban volt növendék felolvassa a hét alatt tett megfigyeléseinek eredményét. Az, ki utána következik, kötelmeivel megismerttetetik. Szükséges, hogy a tanító-növendék érdekléssel viseltessék a gyakorló-iskola iránt és örömmel legyen ott; e nélkül a tanítás a tanítványokra és tanítóra nézve egyaránt elviselhetlenné lesz, s csaknem mindegyikre nézve gyümölcstelen marad.

Fentebb a gyakorló-iskola igazgatójától a jóakarathoz, nyájassághoz, tapintathoz nagy mértékűt, párosulva az elvitázhatlan pedagógiai fölényével követeltük. És valóban e tulajdonságok alkalmasak őt és vele együtt azon szolgálatot, melyet vezet, megszerettetni. Egy teljesen hivatásának élő igazgatóval való érintkezés csakhamar ugyanazon odaadó érdeket költené a nevelés ügye, a gyermekek jelleme, magaviselete, haladása, a tanítás módszerei és gondolatmenete iránt. És ezen eredmény határtalanul becses lenne.

A jelöltekre nézve a gyakorló-iskolában való szolgálatot közönségesen a rend és csend fentartásában való tehetetlenség teszi kínossá. Igen gyakran szenvednek a fegyelem hiánya miatt. Mihelyt az igazgató tavol van, féltékenységük, a parancsolásban való zavaruk, néha ügyetlen sértő fellépésük, az őket alig ismerő és irántuk vonzalommal nem viseltethető zavarzó tanulók gonoszságát költik fel. Hiába türelmetlenkednek és mérgelődnek. Ennél fogva sokkal könnyebben volna a fegyelem általuk fentartható egy magános redukált számú osztálylyal, az általunk leirt szervezet mellett. E mellett minden gyakorló-iskolában egy saját fegyelmi rendszerre volna szükség. A tanító-jelölteknek általában a gyermekek előtt csak fogyatékos erkölcsi tekintélyük van. Ez ifjuságuk és tapasztalatlanságuk természetes következménye. Kell tehát, hogy gond fordítottassék kiegészítésére. Mi által? A gyakorló-iskola igazgatójának meglévő és hathatós tekintélye által; sőt minél szigorúbb külön rendszabályok által. Ezen utóbbi eszköz előttem előnyösebbnek látszik: mert az biztosabb, tartósabb s egyébként is a büntetés és jutalmazás mindig kényes kezeléséhez szoktatja a növendéket; különben nem az eljárás, de az eredmény a fő. Kivendő minden áron, hogy a tanító növendék rendeleteit tiszteljük, tanítását hallgassák a gyermekek, és hogy az élvezhesse azon gyönyört, hogy őt megértették és neki engedelmeskednek. Azt mondom: minden áron, mert ennél mi sem szükségesebb. Ezen fegyelem nélkül a gyakorló-iskola inkább kártékony, mint hasznos. Gondoljunk a szegény jelölt lelki állapotára, a ki látja, hogy feje fölött a zaj és rendetlenség árja összecsap, kinek szava nem hallatszik és eredmény nélküli!

Számíthatunk itt a tanítóképző igazgatójának támogatására. Neki is ép úgy, mint a gyakorlóisk. igazgatójának feladata, a nevelési gyakorlatok fontosságát az ifju jelöltek szemeiben kiemelni. Kell tehát, hogy e végből előttük arról akár vasárnap reggel, midőn a hét észre-

vételeit felolvassa vagy külön beszélgetve, gyakrabban szóljon. Barát-ságosan kérdezze ki a tapasztalt nehézségeket, az elkövetett balfogásokat a legyőzött akadályokat, az elért eredményeket stb.

A heti tanácskozmányok gyakran szolgáltatnak alkalmat a gyakorló-iskola módszerének és eljárásának az emlékezetben való felelevenítésére. Minden tekintetben célszerűnek látszik előttem, ha azt tartózkodás nélkül vita tárgyává tesszük. Szeretem, ha a növendékek, különösen a harmadévesek, bírázataikat őszintén kimondják, ócsárolnak és dicsérnek minden elhallgatás nélkül, sőt reformokat is javasolnak a két igazgató jelenlétében. Mi sem járul inkább ahhoz ennél, hogy az ifjak a gyakorlati neveléstan kérdéseit és a gyakorló-iskolában való fellépéseket megkedveljék.

Az írott dolgozatokról, melyeket a tanító-növendékektől követelünk, röviden kívánok szólni. Némely azok közül felette hasznos: így az osztálydolgozat, mely gondosan, ha nem túlságosan is, részletezendő; a megfigyelési gyakorlat, mely egy jellemre, könyvre vagy tanítási eljárásra vonatkozik; azon öszegezés, melyet minden tanító-növendék készít, midőn a gyakorló-iskola elhagyja, a felismert hibákról, a kifejtett erőfeszítésről, a még hiányzó nevelői haladásról. Azt hiszem egyébként, hogy ezek fenntartandók.

Ezek azon főbb feltételek, melyeknek egy jó gyakorló-iskola kell, hogy megfeleljen.

Az ifju tanítónak, így vezetettvén, aránylag könnyű munkája lesz és idővel termékeny pályát futhat meg. Miután őt a gyakorló iskola alig észrevehetőleg és értelmesen a növendékekkel érintkezésbe hozta, az iskolán a való világításban látta, a gyermeki lelket megfigyelte, tanulmányozta ezen finom és kényes anyagot. Zavar nélkül fogna mozogni az iskolai légkörben, nyugodt maradna az osztály izgalmaiban, büntetne hideg vérrel, kifejleszhetné az egyes csapatokat, a nélkül, hogy magát a felesleges lőtás-futásban vagy a haszon nélküli beszédben kimerítené. Ajakai tüstént meglelnék az odavágó rendeletet, a rövid, de parancsoló kifejezést, nemkülönben a szíves és behizelgő beszédet, melynek kelleme kell, hogy kövesse a rendelet szükséges szigorát stb. Érezné a gondos előkészülés szükségességét, mert az igazgató jelezte és kézzelfoghatóvá tette előtte a rögtönzések veszélyét.

Végre ismerné az oktatás módszereit és eljárását és másként is jobban tudna számot adni magának, mint elméleti leczkék és könyvek útján.

Minden bizonynyal sokat kellene neki tanulnia, hogy jó tanítóvá legyen. Csodálkozhatunk-e rajta? De eleitől fogva, a tanítóképzőből való távozása idejétől kezdve tudna egy osztályt vezetni. A tanfelügyelők tapasztalatának és jó vezetésének feladata a további munkát bevégezni.

Eddig a cikk. Akár akarjuk akár nem, mintegy akaratlanul rávezettünk, hogy abból saját okulásunkra a következtetést levonjuk. Nagyon jól tudom én, hogy a francia tanítóképzők viszonyai a mienkétől nagyon is eltérők. Így, hogy többet ne említsek, ott a

tanítóképzők még mindig három évfolyamúak; továbbá, a mint a czikkből is kitűnik, egészen más viszony inauguráltatott az elmélet és gyakorlat között ott, mint nálunk. Ha egyebet nem tanulnánk a czikkből, mint azt, hogy mily fontos szerepe van a gyakorló-iskolának a tanítóképzés terén, mily sok függ a tanító szakképzettségétől, pedagógiai tapintatától és személyiségétől: már ez magában megbecsülhetlen hasznot vonna maga után. És itt lehetetlen kissé meg nem állapodni. Midőn nálunk a tanítóképzők szerveztettek, a gyakorló iskolai tanítóknak — eltekintve azon az akkori viszonyok melletti eléggé tisztességes anyagi javadalmazástól — a tanári testületben eléggé előkelő hely jelöltetett ki, a mennyiben a rendes tanárok mellett egyedül ők voltak annak szavazati joggal bíró tagjai. Később a tanítóképzők éppen a gyakorlati képzés nagyobb fokú lehetőségére való tekintetből négy évfolyamúakká alakítottak; és minő különös játéka a sors szeszélyének: a mily mértékben hangsúlyoztattak inkább és inkább a gyakorlati szempontok, azon mértékben súlyosztatott a gyakorló-iskolai tanítói állás. Mintha a kettő egymástól elválasztható volna! A magam részéről egyáltalán nem helyeselhetem, hogy ha egy és ugyanazon testület tagjai egymástól bármi által megkülönböztetnek. Véleményem szerint nem használt a tanítóképzés érdekének, midőn úgy a gyakorló-iskolai tanító, mint a rendes tanárok az úgynevezett mellékszakok tanáraitól megkülönböztettek: még kevésbé használ azonban a gyakorlati kiképzés érdekeinek, hogy az utóbbi időben a gyakorló-iskolai tanítók az utolsó helyre tétettek; sőt több, a tanszemélyzetből kiszakítottak. Mert nem kiszakíttatás-e az, ha számukra hosszabb szolgálati idő állapítatik meg s az állami nyugdíjaztatás keretéből kivétnek.

Nem akarom a következtetést folytatni. Közoktatásügyünk legfőbb intézőjének jóakarataról meg vagyok győződve; de ez ügyben rosszul volt informálva. Végül csak arra kívánok utalni, hogy egy feladat és az ezen feladat végrehajtására rendelt személy fontossága egymástól el nem különíthető.

Somogyi Géza.

A tanítók gyakorlati képzése.

Nem merítem ki a tételt s nem ígérek újat. Megelégszem a kérdés felszínén tartásával s néhány baj ismételt fölemlítésével.

Tanítóképzésünk úgy van s úgy is lesz berendezve, hogy általános műveltséget ad, a szakszerű műveltséget csak ez általános mellett. Sokan azt vélik, hogy a tanítóknak valami különleges mennyiségű, természettudomány, történelem, földrajz stb. kell, nem pedig az, a mit a középiskola nyújt. A kik erre nem esküsznek, azok meg attól tartanak, hogy a középiskola teljes elvégzése után nem akadna fiatal ember, a ki a tanítói akadémia pl. két évfolyamára belépne. Sajnos, utóbbiaknak ma még igazuk van. Így aztán úgy igyekszünk segíteni a bajon, hogy a mai berendezést megtartjuk s csupán a szakszerű képzés óraszámát emeljük annyira, a mennyire a létező keret megengedi. Noha jól tud-

juk, hogy tanítóképzésünk csak akkor lehetne teljesen célszerű, ha azt szolgáló intézeteink csupán tanítói szakiskolák, tanítói akadémiák lehetnének. Itt az általános ismeretek nyújtása megszűnnék s nem volna más tantárgy, mint a népiskolai oktatás és nevelés elméleti és gyakorlati módszere.

Kijelentem minden megokolás nélkül azon nézetemet, hogy e cél felé kellene törekednünk.

E célból sürgetnünk kellene, hogy tanítóképzőink tanítói akadémiákká alakíttassanak át két évfolyammal. E szakiskolákba egyelőre a középiskola 6., később 8. osztályából léphessenek át a tanulók. A középiskola 6. osztályában nyújtott általános ismeretek e szakiskolákban csupán önképzés által bővíttetnének; kivételt csak a magyar nyelv és irodalom, a magyar történelem és földrajz követelne. A két évfolyamú tanítói szakiskola tehát tisztán a szaktárgyakkal és a gyakorlati képzéssel foglalkozhatnék. S ha erre két éven át 20—20 heti órát fordíthatnánk: mennyire mások lehetnének népiskoláink?

A szakképzettség javulása mellett ily berendezés előnyös volna az iskolafentartókra, mert az általános műveltség nyújtása céljából nem kellene a középiskolák mellett még tanítóképzőket is tartaniok, nagy költséggel felszerelniök; előnyös volna a tanítókra, mert közelebb volnának az intelligencia többi részéhez, melylyel a középiskola 6 éve kapcsolná őket egybe; előnyös volna a tanítókra azért is, mert nagy lépéssel vinné közelebb őket ahhoz az el nem ítéltető kivánsághoz, hogy könnyebben juthassanak át más életpályára s ne legyenek már 14 éves korukban egy, tiszteletreméltó bár, de anyagilag sanyarú pályához kötözve; előnyös volna társadalmi életünk demokratikus irányára, mert legalább intelligenciánkat egybefűzné a hosszabb együtt tanulás, együtt munkálkodás, érzés és ifjú barátság.

A tanítók gyakorlati képzése azonban a mai gyakorló-iskolák mellett a tanítóképzők itt jelzett átalakítása mellett sem sokat javulna. Egy osztatlan gyakorló-iskola kevés 60—80 növendék gyakorlati kiképzésére. Állítani kell tehát minden szakintézet mellé még egy lehetőleg 6 osztályú osztott gyakorló-iskolát. A növendékek csak így gyakorolhatják kellőleg magukat; a gyakorlati képzés csak így vezethet fokozatosan a legkönnyebbről az osztatlan elemi iskola vezetéseig, a legnehezebbig; csak így várhatjuk, hogy fiatal tanítóink éveken át nem lesznek magukra hagyott kísérletezők osztályukban vagy osztatlan iskolájukban, hanem elvégzik a kísérletezést és levonják a tanulástól vezető és javító kezek felügyelete alatt.

Gyakorló-iskoláink nagy része felszerelve sincs. Azokban azt, hogy az elemi isk. taneszközöket, tanszereket hogyan használják fel célszerűen és hogyan pótolják: gyakorlatilag meg nem tanulhatják.

Gyakorló-iskoláink legnagyobb részébe magyarul jól beszélő gyermekek járnak. Arról tehát, hogy a leendő tanítók a nem magyar ajkú iskolákban a magyar beszédre tanítással csak próbálkozhatnak is, szó sem lehet. Ezen két módon lehetne segíteni. Egyik mód konviktusok tartása államsegélylyel a nem magyar ajkú gyermekek számára ott, hol tanítói szakiskola van s e gyermekekből, de csupán ezekből

alkotni egy gyakorlóiskolát. A másik mód: a végzett tanítójelölteknek nem magyar ajkú iskolákban segédtanítókul alkalmazása állam költségen. Egyik vagy másik módon, de a bajon segitenünk okvetetlenül szükséges. A magyar beszédre tanítást nem elméletből, — gyakorlatilag kell a leendő tanítók sajátjává, vérévé tennünk.

A tanítóképző-intézeti osztatlan gyakorló-iskoláknak eredményben versenyezniök kell az ugyanazon községbeli osztatlan iskolákkal; ezt követeli a városok emelkedő népoktatása, de a gyakorló-iskola érdeke is, mert különben tanítványt nem kap. E verseny nem lehet másként, csak úgy, hogy az osztatlan gyakorló-iskolák két termet kapnak: egy tantermet s egy foglalkozó, esetleg torna-, játéktérmet, melyben felügyelet alatt az épen közvetlen oktatásban nem részesülő gyermekek foglalkozzanak, a tanultakat gyakorolják.

Még csak egy nagy baját említem föl gyakorló-iskoláinknak: ez a gyakorló-iskolai tanítók fizetése. A tanítók gyakorlati tanítója, kinek a tanítóképzésben kiváló és nehéz munka jut, annyi fizetést kap, mint sok más tanító, ki csupán a tanítói munkát végezi. Arra a helyre, hova a tanítók legjava kellene, anyagi előny nem hívogat senkit, mert hiszen kevesebb gond- és munka mellett sokkal több javadalmat szerezhet magának másutt az, a ki jó tanító. Abban az állásban, hol a jó tanítót minden áron meg kellene tartani, nem szívesen marad senki, mert semmi anyagi előny nem biztatja s még önállósága is csak annyi, mennyit a pedagógia tanára engedni jónak lát. — Rendes tanári fizetést nem kap, mert nincs kvalifikációja. Mintha bizony az egyenlő kvalifikációjú emberek kapnának és érdemelnének egyenlő fizetést. Mintha a munka idő, a munka minősége, a feladat milyensége, a munkás egyéni tulajdonságai nem hatnának minden téren a fizetés emelkedésére vagy le szállítására.

A tanítóképzés jó gyakorló-iskolai tanítót követel. A nehéz feladatot híven végező egyén megérdemel nagyobb fizetést, ha mindjárt tanító is.

Ujfalussy Sándor.

Javaslat egy internatus szervezése ügyében.

Azon alkalomból, hogy az internatusok ügye felszínre került s egyesületünk választmánya által az egyes tanári testületek vitájának tárgyává tétetett, nem tartjuk érdektelennek a *budapesti II. kerületi (Csalogány-utczai) tanítónőképző-intézet tanári testületének* emlékiratát kivenatosan közölni, a melyet a jövő nyáron kibővítendő épületének berendezése ügyében intézett a vallás- és közoktatási miniszter úrhoz.

Mire e sorok napvilágot látnak, bizonyára kézhez jutott már azon felhívás, a melyet az egyesület választmánya intézett a tanári testületekhez az internatusok szervezése és vezetése ügyében. Midőn módunk van kijelenteni, hogy a nevezett emlékirat egyúttal a II. ker. tanítónőképző tanári testület véleményes felelete gyanánt tekintendő, kérjük a tekintetes tanári testületeket, méltóztassanak beküldendő javaslataiknál a budai tanítónőképző munkálatára is figyelemmel lenni.

Az épület berendezése általában. A tanári testületnek határozott véleménye és óhajtása, hogy az intézet berendezésénél a pedagógiai és higiéniai elvek legyenek a döntők s minden egyéb szempont ezeknek alárendeltessék.

Minden épület berendezése attól függ, hogy milyen célokat akarunk általuk megvalósítani, természetes tehát, hogy ezen épület berendezése is, a mely pedagógiai célok szolgálatában áll, a pedagógiai elvek szerint történjék. Ha az egyes helyiségek elhelyezése pedagógiailag rossz, az intézeti nevelés és oktatás vallja kárat, mivel folyton akadályokba ütközik, s a berendezéssel, mint valami ellenséges tényezővel, minduntalan küzdenie kell. Ellenben célszerű berendezés mellett az épület a pedagógiai célok leghathatósabb segítőjévé, eszközlőjévé válik; a célok megvalósítása a növendékek testi és lelki jóvoltáért szabadon mozog előre s az intézet belső életében erőteljes fellendülésnek, a tanár és növendék részéről áldásos tevékenységnek alapja vetetik meg. A tanítókat képező intézetek berendezésénél még azért is kell szigorúan szem előtt tartani a pedagógiai szempontokat, mert ezekben nevelőket képezünk, a kik szemük előtt folyton mintaszerű berendezést és felszerelést látván, szempontokat nyerne más intézetek berendezésére és felszerelésére nézve is, mi által a képzőintézetek berendezése az ország más tanintézeteinek fejlődésére is kihat. Különösen figyelembe veendő ez a körülmény a mi intézetünknel, mint középonti tanítónőképzőnél, a melyben a főváros és az ország minden vidéke számára képeztetnek tanítónők és nevelőnők, s itt szerzett benyomásaik nem csupán egy vidékre, hanem a fővárosra és az egész országra bírnak jelentőséggel.

Szem előtt tartva a pedagógiai szempontokat, az intézeti épület berendezésénél első és legfontosabb alapkövetelmény gyanánt azt tekintjük, hogy az internatusi helyiségek teljesen külön választassanak az iskolai helyiségektől. A nagyobb iskolai internatusoknak méltán vetik szemére a kaszárniai rideg légkört, a melyből számúzve van a szeretetnek és a családi érzületnek melege, az ifjúság csak a fegyelemnek és felügyeletnek szabadságkorlátozó szabályait érzi, hijjával vannak internatusaink azon eszköznek, a mely a szívekbe az érzés melegét önti, egygyé forrasztja azokat, s a nyers erőt és szilajságot is önkénytelen meghódolásra késztet. E bajon leginkább az által lehet segíteni, ha az internatusoknak családi szervezetet adunk, mert csakis a családi rendszerre alapított internatus ad a növendékeknek kellemes otthont, a mely többé-kevésbé pótolni képes az elhagyott családi tűzhelyet, ez segíti elő az együttélő növendékek között azon közeli viszony kifejlődését, a mely a szeretetre alapított egyéni nevelésnek alapfeltétele. Ennek a rendszernek a női intézetekben meghonosítása különösen kívánatos, mert ez felel meg leginkább a női nem hajlamainak: a családi érzületnek és a kedély által, nem pedig a rideg paragrafusok által kormányozható gyengéd, finom lelkületnek.

De az internatusokban ez a családi rendszer pedig csak az esetben valósítható meg, ha az internatusi és iskolai életet szo-

rosan elkülönítjük. Ugyanis az életnek egészen más nemét tárja fel az iskola, mint az internatus. Az internatus, miként a család, a növendékek magánéletének a helye, a mely hozzászoktatja a növendéket a házas teendőkhöz, helyet és alkalmat nyújt a szellemi üdüléshez, a kedélynek és értelemnek szabad, csak a házi szokások által korlátozott nyilvánulásához, vagy, ha szükséges, a csendes, nyugodalmas foglalkozáshoz. Az iskola ellenben a növendékre nézve a közélet színtere, a mely hozzászoktatja őt a nyilvános élethez; az iskola szent hely, a hova a növendék ihletéssel lép; az egyéntől bizonyos felvont lelki állapotot, megfeszített értelmi munkásságot kíván; az iskolában az élet szigorú rend és fegyelem korlátai között mozog. Az internatus és az iskola szétválasztása tehát, mivel mindakettő másnemű kedélyi és értelmi életet kíván, s mivel nevelői hatásuk különbözik, — természetes lélektani és pedagógiai követelmény. Ez a szétválasztás társadalmi követelmény is, mert ebben szintén el van különítve egymástól az iskolai és családi élet; már pedig a nevelés annál nagyobb sikerre vezet, minél inkább közelebb jutnak annak viszonyai a társadalmi és gyakorlati élet viszonyaihoz. Az elkülönítés mellett szólnak a hazai és külföldi internatusokban szerzett tapasztalatok is, a melyek a mai internatusokra általában nem kedvezők. Ezen tapasztalatok indították a francziákat arra, hogy újabb női internatusaikat a vázolt módon rendezzék be.

Ezen általános elvi szempontokon kívül figyelembe veendő még az is, hogy az internatusi és iskolai helyiségek különcsoportosítása megkönnyíti a növendékek felügyeletét, az intézeti rend és fegyelem fentartását, az egészségügyi szabályok, a szellőztetés, fűtés és tisztogatás követelményeinek keresztülvitelét; végre a szemérem érzet tiszteletben tartása is szükségessé teszi az internatusi és iskolai helyiségek teljes szétválasztását.

Az internatus berendezése. A mint az előbbi fejezetben előadtuk, intézetünkben a családi rendszert óhajtjuk meghonosítani. E célból szükségesnek tartjuk, hogy a növendékek kis csoportokra, *családokra*, osztva éljenek az intézetben. Minél kisebbek a csoportok, annál inkább elérhető az internatusi életnek családias jellege. A kis csoportokban fejlődhetik ki az együtt élők között belső viszony, s folyhatik nyugodtan, zavartalanul az egyesek napi tevékenysége. Kis csoportokban, családokban könnyen fejlődik ki közszellem, a melynek megbecsülhetlen erkölcsképző hatása lehet az egyesre. Az egyes növendékcsoportok között támadható nemes verseny szintén jó hatással lehet az intézeti belélet fejlődésére.

Abból a célból, hogy az egyes csoportok között valódi családi élet fejlődhessék ki, szükségesnek tartjuk még azt is, hogy mindazok a helyiségek, u. m. a háló, nappali és mosdószobák, a melyekben a növendékek az iskolán kívüli időt töltik, lehetőleg minden csoportra nézve együtt s a többi csoporttól elkülönítve legyenek.

Ebből áll a budai tanítónőképző-intézeti tanári testület emlékiratának általános elvi része. Az ezen részhez csatolt részletes javaslatok-

ből csupán annyit közlünk, a mennyi a fentebbi elvi határozatok megvilágítására szolgálhat.

E szerint a tanári testület például az internatusi és iskolai helyiségek elkülönítését, az intézet létező viszonyainak tekintetbe vételével, úgy gondolja keresztülviendőnek, hogy az intézet nyugati szárnyában legyenek az összes internatusi és keleti szárnyában az összes iskolai helyiségek. Megjegyzendő, hogy az intézetet a középben levő kapubejárat két teljesen egyenlő félre osztja. A tanári testület a 70 benlakó növendéket hét csoportban, családban, kívánja elhelyezni úgy, hogy egy-egy csoportra legfeljebb 10 növendék jusson. Mindegyik családnak legyen meg a maga külön lakó- és hálószobája, mosdó-helyisége és ruhatára. A felügyelő tanítónők lakásai a növendékek internatusi helyiségeivel kapcsolatban helyezendők el.

Kívánjuk, hogy a tanári testület üdvös kezdeményezését siker kövesse!

Tanítóképzők ügyei.

— Segédtanár. —

A M. T. K. f. é. májusi számában u. e. cím alatt szóltam az igaztanácsról és tanfelügyelőről. Most ezeknek folytatásaként a segédtanárságról mondom el véleményemet.

Azt kérdezheti valaki: mit akarok még a tanítóképzői segédtanárokról szólni, mikor annyi érdemesebb felszólaló mellett magam is harmadszor írok már erről a dologról? (Egyszer a Tanítóképző egyik régibb évfolyamában, 2-szor a Magy. Ujság 1892. 170. számában.) De hát a közmondás szerint harmadik az Isten igaza; aztán meg a tiszt. szerkesztő úr felszólítása is bátorít rá.

Kiinduló tételként kimondom, hogy a segédtanárság a mostani állapotában fenn nem tartható és a tanítóképzők szervezetének reformálásánál az intézmény ezen ága egészen eltávolítani való. Lássuk, miért?

A tanítóképzők célja hivatásuknak teljesen megfelelő tanítók nevelése. Az intézmény szervezetének e cél elérésére lehető legalkalmasabbnak kell lennie.

Szép gondolat, nagyszerű cél, hogy a darabos, csiszolatlan népfiat négy év alatt símára csiszoljuk, hogy tanítói pálya és a társadalom legágobogasabb ösvényein is megakadás nélkül, könnyű szerrel sikolják tovább; tudjon, ha kell kellemesen társalogni nagy urakkal, de jól érezze magát a legalsóbb osztályú nép között is; művelje az irodalmat, de ne restellje megfogni az asó és kapa nyelét. Ma fényes ebédet urakkal egyék, finom bort igyék, holnap elégedjék meg a karczossal és a száraz kenyérral; legyen művelt ember, de tudjon parasztokkal társalogni, hogy azok egészen úgy érezzék mellette magukat, mintha egyik szerény földműves társuk volna; és mindezt viselje bölcs megelégedéssel, hogy összehangzó lelke egész erejével küzdhessen az iskolai kötelességek teljesítésekor felmerülő nehézségekkel. És ezt a szép, nagy feladatot nagyrésztben a kezdő segédtanár vállára rakja a tanítóképző-intézetek mostani szervezete.

Szerezzen magának jártasságot a nevelés gyakorlásában, gondolták a tanítóképzők szervezői. Mi szükség van erre, kérdehetjük egészen jogosan, ha csak addig gyakorolhatja, míg segédtanár, rendes tanár korában csak kis mértékben és ritkán a tanítási órák alatt?

De jártasságot szerez az adminisztracionális teendőkben is, gondolták tovább a szervezők, és megtették intézeti irnokfélének is. Arra azonban, úgy látázik, nem gondoltak, hogy míg a tanításból fenmaradó ideje javát lélekölő másolásra, rubrikázásra fordítja, addig sem ideje, sem kedve nem marad szerzett ismeretei megőrzésére, teljesebbé tételére és leszokik a tanárnál múlhatlanul szükséges folytonos tanulásról; így aztán, mikor majd rendes tanár korában ideje lenne rá, kedve nem lesz hozzá. Pedig kétséget nem szenved, hogy a szakmájukban minél képzettebb és kedvvel dolgozó tanárookra van szükség, nem elmaradt, begyepesedett eszű vaskalaposokra. Mire való hát erőszakkal ilyeneket nevelni!?

Aztán meg valóban olyan ördögi mesterség-e az az irodai teendőkben való jártasság, mit egy tanítóképző-intézet kormányzása megkíván, hogy ahhoz még erkölcsi áldozatok árán is hozzá kell juttatni minden tanárt, még ha nem válik is — minthogy mindenikből nem is válhatik — igazgató belőle?

Vizsgáljuk csak közelebbről az eddig érintett két dolgot, mert azokon fordul meg az egész segédtanári intézménynek a sorsa.

Az 1868-iki XXXVIII. t. cz. alkotásakor úgy kontempláltak volt a dolgot, hogy egy-egy kiváló tanító vagy tanítójelölt bevétetik mint segédtanár az igazgató mellé és segít neki a városban szerte-széjjel lakó diákok magaviseletének ellenőrzésében, segít az írni valók elvégzésében; pár órán át tanít is minden héten és a tanított tárgyra való készültében s azon kívül is, tanulgat. Így aztán e tanulgatással az elméleti ismeretet, tanítás közben a tanítási jártasságot, az igazgatói teendőkben való segédkezéssel a nevelői és irodai teendőkben való jártasságot szerezheti meg és kinevelődhetik jó tanítóképző tanárrá.

Csakhogy ez a terv megvalósíthatatlanul maradt, mert ma külön tanítóképző-tanári kurzus van (arról a jelöltek nem tehetnek, ha ez esetleg nem olyan, a milyen kellene), és a segédtanár mint pedagógiai-lag és a tudományok valamelyik csoportjában tanárságra teljesen kvalifikált, diplomás ember lép az életbe. Már most, ha a hosszú pályájára való készültsében, sok ideig való tanulásban férfivá fejlődve éri el azt az időt, mikor kinevezést kaphat, lehetséges-e, hogy választott életpályájáról ne legyen lelkében határozott kép és meggyőződés s ne legyenek lelkéhez nőtt életelvei, miket hivatása teljesítése közben és magaviseletében követni fog. És na vannak ilyen elvei, azoknak az alkalmazásában simulni fog ugyan a körülményekhez, de hogy azokat, legalább egyelőre, feláldozza az a segédtanár, ki tanulmányait komolyan vette, ki így szerzett ismereteiben bízik, kinek megvan gondolkodás módjában, jellemében a határozott irány, az alig lehetséges, mert ellenkezik a pszichológiával és így helytelenség tőle ilyent még csak várni is.

Már most hol van a biztosítéka annak, hogy igazgatója a legtöbb

esetben egészen más pedagógiai elvet nem követ? Hiszen igazgató és segédtanár, a mostani, egészen más szellemi légkörben nőttek fel s így igen kevés lehet közöttük a szellemi konvenciencia. Növeli ez így származott különbséget még az egyéni különbözős is.

Ilyen körülmények között majdnem rendes az az eset, hogy a segédtanár meglévő nézeteinek, miket ő bizonyára leghelyesebbeknek tart, teljes ellentétét látja az igazgatójától követett elvekben. És ilyen esetben csak kettő között választhat: vagy lemond a magáéiról s követi minden okoskodás nélkül a másét; de az ilyennek fölötte gyöngék ügy ismeret, mint jellembeli meggyőződése s nézetem szerint nem is lesz belőle jó tanár; vagy nem mond le, de csak kelletlenül követi előljárója elveit, kinek véleményétől függ ekszisztenciája, azonban a hol lehet, minden alkalommal hallgatagon negligálja azokat. Szóval a nevelésbeli segítsége bizony-bizony sokszor kútba esik. Így aztán állandóan feszült köztük a helyzet, miből következik a segédtanár elkedvetlenedése, a mit fokoz az irodai másolgatás is, a mi egy cseppet sem alkalmas a tanári ámbíció nevelésére.

Vegyük ezekhez még azt is, hogy ez az állapot a nélkül, hogy az illető hibás volna benne, 10–12 esztendeig is eltart rendszeren, a mit a körülményekkel ismeretlen közönség a segédtanár személyes hibájának ró fel. (Melyikünk nem tapasztalta ezt?) Vegyük továbbá az elkerülhetetlen anyagi kárt, mit egy-egy szerencsés kollégájával szemben segédtanárkori kisebb ötödévi pótléka miatt egész életében éreznie kell!

Mi marad meg a pályája iránt való szeretetből és kedvből az ilyen öreg segédtanárnál rendes tanár korára? Édes kevés! Mert egyéb okot is találunk, a mi hanyatló kedvét még jobban elvegye. Mert hiába, abból a kicsibe-vevésből, melyben a társadalomnak épen műveltebb osztályai a tanítósgot részesítik, a tanítónevelő tanároknak is jut. Dehát a tanítóképzők nincsenek semminemű érdekszálakkal a társadalom eme részéhez kötve, innen nem kerülnek belé növendékek; aztán meg mi nem nagy urakat, hanem egyszerű, szegény, munkás tanítókat nevelünk. A középiskoláknak ebben a tekintetben is sokkal jobb helyzetük van, az ő tanáraikra rászorúl minden társadalmi osztály s így a becsülésből ez okon is több jut nekik.

Továbbá az sem tagadható, hogy a tanítók nem irigyleni való anyagi állapota a jó tanulókat majdnem mind eltereli a tanítóképzőkből s így rosszabb tanuló-anyagot kell tanítanunk. A nagy munkával szemben sokszor csekély az eredmény, legalább kevesebb, mint a menyit a tanítóképzés magas igényei megkívánnak.

Míndezek, akárhogy szépítjük is a dolgot, akaraton kívül meglévő bajok és igen alkalmasak pályánk nehezítésére. Erdemes-e pár száz forint megtakarításáért e nehézségekhez a mostani állapot megtartásával még saját közoktatási kormányunknak is hozzájárulnia?

De nem folytatom tovább; ha az eddigiekkel nem, akkor bármely következő okkal sem lesz igazolva kiinduló tétel: hogy a mostani segédtanárság teljesen megszüntetendő és a kit bármiféle czímmel, első ízben kineveznek, az le-

gyen próbaidős tanár, kit meghatározott számú évi szolgálat után, ha alkalmas, véglegesen kineveznek rendes tanárnak. Kötelességei próbaidős korában is csak azok legyenek, mik rendszeresítése után.

Igen ám! — vetheti ellen vagy egy igazgató — de akkor nekünk más segítőről kell gondoskodni, mert munkánk legyőzhetetlenül megnő, ha a segédtanáré is (t. i. a tanításon kívüli) a nyakunkba szakad. Helyes ellenvetés; de lássuk csak, mi az az igazgatókra maradó munka? A fentmondottak szerint 1. felügyelői, 2. irodai tennivalók. Vegyük rendre ezeket.

1. Felügyelet. Hol kellett ezt kezdetben gyakorolni a segédtanárnak? A képzők felállításakor, mikor boldog-boldogtalan kereste fel a képzőket, mikor gimnáziumoktól megszalasztott szabólegények, obsitos katonák csüstől csaptak tel újra nagy diáknak: kétszeres éberséggel kellett a tanítójelöltekre ügyelni, nehogy az új intézet hírneve egy-egy preparandista duhajkodásai által nyugtalanított éjszaka után bemocskoltassék. Ennek megakadályozására (is) a segédtanárt szemlélték ki. Mondja H.-nak a M. T. K.-ben újra nyomtatott cikke (1893. évf. VII. sz. 434 lap.)

Akkor csakugyan szükség volt éjjel is könnyen megmozduló s a korcsmákba való betekintgetésre könnyebben vállalkozó segédfelügyelőre az igazgató mellé, mert idősebb s hozzá családos embernek az ilyen munka nem való. Azonban ma már sokképen megváltozott a dolog. Először ma a koros, magukat hová tenni nem tudó éltes egyének helyett legalább erkölcsileg jó, fiatal és így könnyen féken tartható tanulósg jár a képzőkbe; másodszer ezek sem laknak — egy-két hely kivételével — szerte-szét a városon, hanem az intézetekkel kapcsolatos bennlakáson, hol maga az igazgató is bennlakik, oly közel hozzá, hogy hangosabb beszédük elhallatszik a szobájába és néhány lépéssel köztük teremhet. Látja munkájuk közben, megfigyelheti mulatozásait, egymás iránti magaviseletüket, egymáshoz való indulataikat; minden perczen javíthat hibás szokásaikon; szóval a maga nevelési elveinek személyes alkalmazását személyesen ellenőrizheti, miben az esetleg külön elveket valló segédtanár a fent mondottaknál fogva inkább akadályozója, mint segítsége lehet, míg az értelmesebb, megbízható jellemű tanulókból alkalmazott felügyelők bőven elegendő és mindenben alkalmazkodó támasztékai az igazgatónak.

Ilyen értelemben egészen használhatók a végzett növendékek közül visszatartott felügyelők, kikre azonban csak ott lehet szükség, a hol a bentlakás mellett konviktus is van.

Továbbá nem kis segítségére lehetnek az igazgatónak a rendes tanárok, kikre semmi nagy terhet sem rónának, ha kötelességükké tennék, hogy hetenként legalább egyszer forduljanak meg a bentlakáson (közbe-közbe este is) és így az ott folyó élettről szerezzenek képet maguknak és ott a növendékek nevelésében részint rövid társalgásuk, részint egyes esetekre adott magaviseleti utasításokkal nevelői tapasztalataikat érvényesítsék.

Szükséges lenne az ilyen látogatások alkalmával tett tapasztalatok

feljegyzése, hogy a havi konferenciákon az egész tanári szék előtt beszéd tárgyává tétessék.

Igy az is el lenne érve, hogy a rendes tanár nemcsak tanítana, mint ma, hanem egyébként is érvényesítené nevelői hatását, fokozottabb lenne pályája iránti érdeklődése és sokkal teljesebb lenne kötelességteljesítése; de tanítása is sikeresebb, mert több alkalma lenne megismernie tanítványai egyéniségét.

Ezen elmondottak támogatására idézhetném folytatólag tovább is a fennebb idézett cikket, minek csak azt a legvégső passusát nem írom alá, hogy az igazgató mellé még egy tapasztalt rendes tanár-felügyelő kellene, ha csak az igazgató felügyelői joga és teletlőssége meg nem szűnik ezé mellett.

Látható tehát, hogy a segédtanár felügyelői minőségének megszűntével semmit sem szaporodnék az igazgatók dolga.

2. Az írni valóokban való segédkezés. Erre vonatkozólag az 1887. évi 10998. sz. szervezeti szabályzat azt mondja: «Az anyakönyveket, naplót, leltárakat, vezeti . . . . Az ezen pontban felsorolt teendőkből az igazgató mellett a segédtanár segédkezik.» (L. 22. §. g. pont.)

Tehát csak kötelességszerű előzékenységből végeznek másolói teendőket is. Ezeket tehát bátran kihagyhatom a számításomból.

A mi pedig a szabályszerű írni valókat illeti, azokat igen könnyű az egész tanári testületben szétosztani, a mint ez a középiskolákban történik. Ugyanis minden rendes tanár vezetheti a maga osztályának, mint osztályfőnök, az anyakönyveit, naplót, rendben tarthatja a rábízott szertárak avagy könyvtár jegyzékét, és így ez oldalról sem fenyegeti a segédtanárság megszűntetésével semmi kötelességzaporulat az igazgatót.

Egyébiránt, ha nagyon meggyűl a másféle írni valója, hébe-korba bármelyik fiatal tanár készségesen segít neki, ha nem törvényes kötelessége is az. Ennyi udvariasság mindig lesz a tanárban igazgatója iránt.

Másként tagadhatatlan az, hogy az igazgatónak több a hivatalos dolga, mint más tanárnak, de több a fizetése és joga is. És így akkor volna jogos e több tennivaló miatt külön segítséget kapnia, ha a magasabb állást nem több dologgal és felelősséggel járóknak tekintjük, hanem minél kevesebb anyagi gondot és munkát kívánó, «sine cūra»-nak, hol már jóelőre penzióban érzi magát munkamennyiség dolgában az illető. De a ki fél a munkától, az ne vágyjék igazgatóságra.

Ezek után végzem mondani valómat azzal a megjegyzéssel, hogy még sok pedagógiai természetű érvet lehetne kifejtett tétel mellett felhoznom, de azok épen nem lennének újak és jó részt fel voltak már e tárggyal kapcsolatosan is sorolva, hol más oldalról, hol a magam részéről is.

Kolumbán Samu.

NÉPOKTATÁS.

Nemzetközi vagy nemzeti tanítógyűlések?

Lapunk múlt számában közöltük azon tervezetet, a melyet a Tanítók Országos Bizottsága az augusztus 22-iki nagygyűlésén általában elfogadott. A népoktatás képviseltetéséhez tartoznak az ezredévi ünnepen a közoktatási kiállításon kívül a tanítógyűlések is. E gyűléseknek mind külső megjelenésüknél, mind tartalmasságuknál fogva méltóknak kell lenniök a nagy nemzeti ünnephez s a népoktatás nagy jelentőségéhez. Nagyszabású gyűlések előkészítése hosszú időt vesz igénybe, azért szükséges, hogy már most foglalkozzunk ez ügygyel és minél előbb tisztába jöjjünk, hogy mily gyűlések volnának legkívánatosabbak, a közoktatásra legtöbb haszonnal kecsegtetőek a millénium alkalmával.

Eddig három eszme merült fel e tárgy körül. A tanítók országos bizottsági nagy gyűlésén indítvány tétetett egyetemes tanítógyűlés és általános tanítói és tanári gyűlés tartására nézve; a nagygyűlés, a mint ismeretes, mindkét indítványt helyesléssel, sőt lelkesedéssel fogadta. Ezóta került szóba és lett határozattá egy szűkebb körű magánértekezleten nemzetközi tanítógyűlés tartásának eszméje is. Nyilvánvaló dolog, hogy mind a három gyűlésnek megtartása fizikailag lehetetlen. Lássuk azért, hogy a három közül melyek felelnek meg a czélnak, vagyis a közoktatás érdekeinek és melyek illenek legméltóbban az ezredévi fennállás ünnepélyeinek keretébe.

A magyarországi tanítókat képviselő országos bizottság az augusztusi nagygyűlésen kimondotta, hogy 1896-ban az ezredévi kiállítás tartama alatt egyetemes tanítógyűlést fog tartani. Ezt én természetesen találok nemcsak azért, mert a bizottságot az alapszabályok kötelezik erre, hanem mert helyén való, hogy a tanítók nagy nemzeti ünnepen nagy nemzeti gyűlésük által adjanak kifejezést nemzeti érzületüknek, a mely szerint a magyar hazához törhetetlen hűséggel ragaszkodnak, folyton annak érdekeit szem előtt tartva munkálkodnak. Abból a nagyszabású keretből, a mely a nemzeti élet összes erőinek hatalmas megnyilatkozását fogja magában foglalni, a magyar néptanítótság, mint az államot eltető erők egyik legfontosabbika, mint ilyen, nem hiányozhatik. Nem volna hű ez a testület feladatához, ellenkezésbe jönné saját érzelmével, ha akkor idegen kereten belől, a többi nemzetek pedagógusai között, tehát a nemzetközi pedagógiai világnak és nem a magyar nemzetnek szerves része gyanánt jelennék meg.

Az 1896-diki nagy ünnepnek és a kiállítás praegnans nemzeti jellege feltétlen kötelességünké teszi nemzeti jellegű tanítógyűlésnek tartását. De ezenkívül még egyéb fontos okok is utalnak bennünket egyetemes tanítógyűlés egybehívására. Küszöbön van a népoktatási törvények revíziója, állítólag már meg is indultak a munkálatok a közoktatási kormánynál a nagy reform érdekében. Mikor

a népoktatásnak évtizedekre kiható átalakításáról van szó, akkor nagyon is helyén van, hogy a néptanításág véleményt nyilvánítson az irányelvekről, sőt a tanításágot közvetlenül érdeklő dolgokban a részletkérdésekről is. Nézeteink elmondása által használni kívánunk az ügynek, a melyre nézve éppen nekünk vannak közvetlen tapasztalataink, mi érezzük legjobban a bajokat s évek során át érlelődött meggyőződés alapján nyilatkozhatunk a teendőkről. Kötelességünket mulasztanánk és szellemi kiskorúságot árulnánk el, ha a népoktatási törvény revizionális munkálatából ki nem vennők a magunk részét s ha hozzánk méltó érdemes munkával nem lépünk a nemzet közönsége elé. Nézetem szerint egyetemes tanítógyűlés tartása hazafiúi és erkölcsi kötelesség, de oly tény is lesz, a melyből a népoktatásra megbecsülhetetlen haszon fog származni.

A mennyire óhajtom egyetemes tanítógyűlés tartását, éppen annyira nem lelkesedem a nemzetközi tanítógyűlésért. Nem azért, mintha ilyen gyűlésnek nagy hasznát nem tudnám belátni. Jelenkény politikai előny származnék a különböző nemzetek pedagógusai-val való barátságos érintkezésből, valamint abból, hogy azoknak alkalom adatnék személyesen meggyőződni népoktatási viszonyainkról, a melyek nem fényesek ugyan, de azt mégis elárulják, hogy nemzetünk komolyan törekszik ezen a téren is a magasabb színvonalra, a művelt nemzetek sorába. Azt is elismerem, hogy sok tanúságot meríthetnénk az egyes pedagógiai tételek felett végbe menendő eszmecserékből. Azért mégsem pártolom a nemzetközi tanítógyűlés eszméjét. Nem pedig azért, mert nálunk most nem ez az elsőrendű szükség, hanem az egyetemes tanítógyűlés. Ha az előbbi elmarad, abból nemzetünknek semmi kára nem lenne; de ha az utóbbit nem tartjuk meg, azt meg fogja érezni a nemzeti népoktatás. Elmaradna a tanácskozási a *mi* népnevelésünknek nemzeti irányban való továbbfejlesztése körül, a mi népiskoláinknak az államhoz és egyházhoz való viszonyának megállapítása, a mi népiskoláink didaktikai feladatainak megvitatása, a mi néptanítóink anyagi helyzetének, hivatali és társadalmi ügyeinek javítása, a felügyeletnek, az iskolai igazgatásnak, a tanítóképzésnek továbbfejlesztése, a népiskola és kisdedővó kapcsolatának létesítése stb. stb. Ellenben a nemzetközi kongresszuson kapnánk a pedagógiai tudomány fontosságáról, a népoktatás ingyenességéről, a népiskola higiéniajáról, a testi nevelésről és kézimunka oktatásról stb. igen szép, magas színvonalon mozgó, nagybecsű, de a mi népoktatási viszonyainkat figyelembe nem vevő, szinte-ten értekezéseket. Ily tételeknek nemzetközi jellegű megvitatása céljából tarthat tanácskozást Franciaország vagy az Egyesült-Államok, a mely államok óriási szellemi és anyagi tőkével rendelkeznek; de nem pazarolhatja Magyarország a rendelkezésére álló csekély erőt akkor, mikor népiskoláinak nemzeti alapon való kiépítését sem tudja eszközölni, mikor a saját népoktatási munkáit fillérekkel kénytelen kielégíteni forintok helyett, mikor népiskoláinak négy ötödrésze tengődik, mikor a közoktatási kormány a saját tanítói negyedik egyetemes gyűlésének költségeihez az állampénztárból «fedezet hiányában» egy krajczárral sem tudott járulni. A nemzetközi tanítógyűlés sikerében, anyagi,

sőt szellemi erőink elégtelensége miatt is bízni nem lehet és az arra fordítandó tetemes költséget sokkal hasznosabban lehet az egyetemes tanítógyűlésen értékesíteni.

Valamint a tanítók egyetemes gyűlése, éppen úgy a magyar tanítók és tanárok általános gyűlése is közszükségnek felel meg. Hivatva volna egy ilyen gyűlés a mai közoktatási viszonyok szétszakadozott voltán segíteni, a közoktatás fejlődésének a mainál egységesebb alapot és ezen az alapon a részeknek összhangzatos lendületet adni.

Az a széttagoaltság, a mely közoktatási életünket jellemzi, bizonyos határig nem baj. Csak a természetes fejlődés következménye, hogy a közoktatás tanítói társadalma az iskolanemek szerint külön tagokká, egyesületekké csoportosult és sok haszon is származott ebből a köztevékenységre s magára a közoktatásra. A kisebb csoportok keletkezése tért engedett az egyének érvényesülésének, nevelő színhelyévé vált közoktatásunk kiemelkedő alakjainak, összetartást és erőteljes köztevékenységet létesített az egyes tanítói és tanári körökben s az által, hogy az egyesületek teljes erővel és minden eszközzel ápolták az általuk képviselt iskolanemeket, nagy mértékben előmozdították azok népszerűségét, meggyökeredését és erőteljes fejlődését. Valamint eddig is sok haszna volt az egyesületek működésének, úgy ezentúl is érdekében áll közművelődésünknek azok fentartása, fejlesztése.

Azban nem kívánatos, hogy az egyes tagok az egységes fejlődés kárára növekedjenek. A szerves kapcsolat hiánya az egyes részek túltengését, az egyesületi életnek is káros irányban való fejlődését idézi elő. Vajjon nem tapasztaljuk-e azt, hogy a közoktatásunkban egyes iskolanemek a többiek rovására fejlődtek, s hogy nemes hivatású egyesületek főként személyi differenciák elosztásával és pusztán a testületi érdekek ápolásával foglalkoznak? Vajjon nem tapasztaljuk-e, hogy az egyes iskolanemek testületei között meg-megvillan az érdekek harcza? Vajjon nem károsodik-e a miatt közoktatásunk, hogy az alsóbb és magasabb fokú s a rokon tanintézetek között laza a kapcsolat s hiányzik az átmenet s teszünk-e egyebet e baj megszüntetésére, mint hogy a felelősséget egymásra igyekszünk tolni? Vajjon nem dül-e a tanítók és tanárok között a címekórság, a tekintélynek folytonos hánytorgatása? Vajjon nem tapasztaljuk-e, hogy oly ügyekben, a melyek az egész közoktatásnak s minden tanítással és neveléssel foglalkozó embernek közös érdekét képezik, nincs közöttünk összetartás, együttes fellépés, sőt érintkezés sem? Valóban nincs most fontosabb teendőnk, mint a közoktatási társadalmat centrifugális fejlődésében megállítani s a széttagoaltságnak felbomlásá vázó átalakulását megakadályozni.

A bajok megszüntetésére a legczélyszerűbb s egyúttal teljesen kielégítő is volna időközönként általános tanítói s tanári kongresszusokat tartani. Alkalmas volna arra, hogy a különböző szakok munkásai között az összetartozás érzését megteremtse, ápolja; hogy az egyesületek működésének irányt szabjon; a közös testületi érdekeket előmozdítsa; a közoktatás minden ágát felölelő ügyeket megvitassa. Ez által elérnők azt, hogy a széthúzó elemek közelednének; a ma még csirájában levő

közszellem öntudatosá és egyetemessé válnék, a melynek hatalma megerősítené a gyengét és magával sodorná az elenszegült; új eszméket gyűjtana és gyorsítaná az egész közoktatást mozgó nagy eszmék érlelődését, célhoz jutását, a melyek ma a tevékenység megoszlása miatt nem tudnak erőhöz jutni; a közoktatás fejlődése gyorsabbá és egyenletesebbé válnék; az ellentétek kiegyenlítése és kapcsolat létesítése fokozná az iskolák munkájának belső értékét. Ilyen kongresszusok létesítése közszükségnek felelne meg és ma még be sem látható haszonnal kecsegtetne.

Az első általános tanítói s tanári gyűlés 1896-ban volna megtartandó, a mi bizonyára a nagy nemzeti ünnephez méltó cselekedete volna a magyar közoktatás munkásainak. Ellenben kicsinyes és a nemzeti ünnep nagy szabásával nem összhangzó látvány volna, ha elapróznák e gyűlést és hol az egyik, hol a másik egyesület rándulna fel Budapestre néhány tagjával s tartana itt a főváros nagyvilági zajában elenyésző gyűlést. Ez nem volna hozzánk, de különösen az ezredévi ünnephez és a közoktatás nagy és szent ügyéhez méltó megünnepelés. Ha az ezeréves fennállás ünnepe más természetű esemény is, mint 1848-ban a szabadság és az alkotmány megteremtése, de nem kisebb jelentőségű és kell, hogy éppen úgy indítsa a magyart nagy tettekre, mint 48. Ha a 48-diki nagy idők össze tudták hozni a magyar tanítókat és professzorokat a kisdédóvótól az egyetemig egy tanácsterembe, és történelmi nevezetességű határozatok hozatalára indíthatták őket, miért legyünk mi kisebbek, miért ne mutassuk meg mi is, hogy tudunk éppen úgy lelkesedni s nagy tetteket végrehajtani?

A levegő ma szinte telve van reformok utáni vágygyal; sűrűn gyülekeznek a pedagógia egén a fellegek, és ugyancsak várjuk, mikor hangzik el az első dörgés és tör ki a villám, a mely bevilágítja az egész mezőt. Az általános tanítói és tanári gyűlésre a megoldandó kérdések szempontjából igen szép feladat várna. Egész iskolai oktatási rendszerünk, a melynek téves irányú haladását már mindnyájan beláttuk, gyökeres újításra szorul; a magyar nemzeti eszme többféle iskolánál nem érvényesült még kellőképen, azért továbbterjesztése még hatalmas támogatást igényel; szükséges a közoktatási szervezet tagozatának ész- és természetszerűbb megállapítása; az iskolák államosításának ügye egymagában véve is megérdemelné a közös tanácskozást s ezzel kapcsolatban tárgyalandók volnának a közoktatási munkások fizetési és szolgálati viszonyainak rendezésénél követendő legfőbb elvek; a tanárképzés ügyének egységes megoldása is együttes tanácskozást kíván stb. stb.

Méltó tehát a tanítók és tanárok gyűlésének eszméje arra, hogy komolyan gondolkozzunk róla, hogy a közoktatási egyesületek megvitatás tárgyává tegyék a maguk körében. Ha jónak, helyesnek talál-tatik, akkor hazafias kötelességünk mindent elkövetni annak fényes sikere érdekében. Lépjenek érintkezésbe az egyesületek és kiküldötteik által tanácskozzanak a kivitel módozatain.

Nagy nehézségek merülnek fel bizonyára gyakorlati megvalósítás körül, de azok nem legyőzhetetlenek s nem riaszthatják vissza azt, a ki hasznot vár az eszme megvalósításától hazánk közművelődésére.

Nagy László.

Örvendetes hír és köszönet.

Az «Eötvös-alap országos tanítói egyesületének» tiszti-kara a «Gyűjtő- és kezelő-bizottság» buzgó tagjaival egyetemben már évek óta azon fáradoznak, hogy megkönnyítsék azon egyesületi tagok terheit, a kik fiaikat a szülői házon kívül taníttatják. E végből indították meg közakarattal azt a tevékenységet is, a melynek célja, hogy a vidéki kartársak azon fiai számára, a kik itt Budapesten az egyetemeken avagy pedig a szakiskolákban folytatják tanulmányaikat, ingyen étkezést szerezzenek.

Ezen tevékenységnek az eredménye gyanánt tekinthető, hogy a legközelebb lefolyt két tanévben Tekintetes Petánovics József vendéglős úr, egyesületünk pártoló tagja, két jelesen tanuló ifjúnak szabad-asztalt adott. Az 189¹/₂-dik tanévben az «Országos rajztanárképző-intézet» egyik növendéke az 189²/₃-dik iskolaévben pedig egy orvosnövendék részesült a Kurz Sámuel egyesületi ellenőr által kieszközölt jótéteményben.

Ez az eredmény egyesületünk tisztikarát aztán a mult évben arra buzdította, hogy a fő- és székváros mélyen tisztelt vendéglőseinél és szállodatulajdonosainál megtegye a szükséges lépéseket arra nézve, hogy ifjaink számára minél több szabad-asztalt szerezzen. Lépéseink, a «Budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartársulata» tagjainál, a kik mindenha, de kiváltképen «Egyetemes tanítói gyűléseink» alkalmával, készséggel támogatták volt a néptanítás ügyét, ezúttal ismét kedvező fogadtatásra találván, — egyesületünk nevében kérvényt intéztünk a szabad-asztalok megnyerése céljából a fentnevezett mélyen tisztelt ipartársulathoz, a melyre a folyó évi szept. 8-án a következő válasz érkezett hozzánk:

«Folyó évi június 19-én kelt átírását választmányunk a f. évi szept. 6-án tartott ülésében tárgyalta, mely tárgyalás eredményeként van szerencsém értesíteni, hogy a jótékonyság szolgálatában hozzánk intézett megkeresésére választmányunk egyes tagjai készeknek nyilatkoztak, kikhez felhívásunkra a társulati tagok sorából is remélhetőleg számosan fognak csatlakozni.

Felkérem ennél fogva a tekintetes elnökséget, szíveskedjék a segélyezendő ifjúság névsorát beküldeni, hogy azokat a lehetőséghez képest egyes tagtársaink között feloszthassuk. — Gundel János, a «Budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartársulatának» elnöke.

Nem kételkedhetünk abban, hogy az ezen hivatalos értesítésben foglalt ajánlatot velünk együtt az Eötvös-alap országos tanítói egyesület minden egyes tagja örömhír gyanánt fogadja; mert ez tanúságot tesz ismét arról, hogy egyesületünk céljait a fő- és székváros hazafias

ézelmu polgársága teljesen méltányolja és mindenkor készen áll arra, hogy a hazai népoktatásügy munkásainak, a néptanítóknak, érdemeit áldozatkészséggel is megjutalmazza.

Fogadja ezért tőlünk, a magyarországi néptanítószág nevében e helyen is kifejezett hálás köszönetét a «Budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartársulata» a nagylelkűen felajánlott szabad-asztalokért kegyesen s legyen meggyőződve arról, hogy egyesületünk soha sem szűnik meg azon ifjakat, a kik a jótéteményben részesülni fognak, arra buzdítani, hogy tanulmányaiknak befejezése után majdan az élet küzdelmei között, a most élvezett jókat hálálják meg azon feladatoknak a hűséges teljesítése által, a melyek reájuk nemzeti életünk mezején várákoznak.

**Az Eötvös-alap orsz. tanítói egyesületének
elnöksége.**

F e l h í v á s !

Az «Eötvös-alap orsz. tanító-egyesülete» nevében ezenel felhívjuk egyesületünk azon vidéki tagjait, a kiknek fiai a fő- és székvárosban az egyetemi tanfolyamokat, avagy pedig a magasabb szakiskolákat látogatják, hogy figyelmeztessék tanuló gyermekeiket arra, hogy a beiratkozás után minél előbb jelentkezzenek a «Budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok» által felajánlott szabad-asztalok elnyerése végett Lakits Vendel egyesületi titkárnál (VI. ker. Érsekutcai iskola), a kivel naponként beszélhetnek délután 6 órától 7 óráig. Budapestén, 1893. szept. 30-án.

Lakits Vendel,
titkár.

Péterfy Sándor.
elnök.

I S M E R T E T É S E K.

Románia közoktatása.

(Folytatás.)

III.

Közép-, szak- és felsőbb oktatási statisztikai adatok.

A közép-, szak- és felsőbb oktatásról minden utánjárásom daczára sem sikerült oly részletes és megbízható adatokat szereznem, mint a milyenek a népoktatásra vonatkozáok. A legtöbbet a romániai vallás- és közoktatási miniszterium 1892—93. tanévi költségvetéséből vettem ki s magánuton szerzett információk útján igyekeztem kibővíteni.

Álljanak itt, a melyeket sikerült beszereznem.

A) A középoktatásra vonatkozók.

Romániában van:

a) 18 négyosztályú algymnázium, mindegyik 9 rendes és 4 szaktanárral kizárólag bejáró növendékekkel, kiknek száma 1884/5-ben (újabb adatokra nem tehettem eddig szert) 23 algymnáziumban 2703 s így egyben átlag 117 s osztályonként 30 volt.

b) 10 hétosztályú lyceum, mindegyik 17 rendes és 4 szaktanárral⁴⁾. Ezen 10 lyceum közül 4 benlakással van ellátva, 6 pedig csak bejáró növendékekkel bír. A benlakó növendékek száma átlag 73, még pedig: 41 háromszázötven napos ingyenes, 11 háromszázhatvanöt napos (t. i. a szüenidő alatt is benlakó) ingyenes és 20 fizető.

A tanulók száma volt 1884/5-ben 8 lyceumban 2726, tehát egyben átlag 340 s osztályonként 50.

c) 10 négyosztályú alreálgymnázium, mindegyik 8 rendes és két szaktanárral.

d) Egy hétosztályú reályceum 14 rendes és 2 szaktanárral. A reál tanintézeteknek kizárólag bejáró növendékeik vannak.

e) 9 ötosztályú leánygymnázium (externate secundarie de fete = különlakásos leányközépiszkolák) 9 rendes és 3 szaktanárral. A növendékek mind bejárók s számuk osztályonként átlag 50.

Ezen leányközépiszkolák célja általános műveltséget adni, a felsőbb oktatásra előkészíteni, s tanító- és nevelőnőket képezni. A francia nyelv, nevelés- és oktatástan és bölcsészet rendes tantárgyak, de külön gyakorló-iskolájuk nincsen. Három ezek közül legújabb leányipariskolává alakítottatott át.

B) Szakoktatás.

a) 9 háromosztályú leányipariskola 7 rendes tanárral. Tanulják a könyvelést és francia nyelvet is, főleg a szabásművészetet, fehérnemű varrást és virágkészítést. A növendékek mind bejárók.

b) 9 papnevelő-intézet a vidéki papság képzésére, — ezek között egy muszlim seminárium van Babadagban — mindegyik 4 rendes és 2 szaktanárral. A növendékek ingyenesek és fizetők, de mind benlakók. Az ingyenesek száma átlag 45, a fizetőké 10.

c) 5 ötosztályú kereskedelmi iskola 16 tanárral s osztályonként 40—50 növendékkal. Minden iskolának van legalább 12, havi 30 len = frank ösztöndíjjal ellátott növendéke.

d) 4 négytanfolyamú gazdászati és erdészeti iskola kizárólag benlakó növendékekkel. Három tanfolyam gazdászatra és erdészetre, a negyedik kizárólag erdészmezőgazdaságra fordítottatik.

e) 3 ötosztályú, úgynevezett középponti leányiskola, főleg városi tanító- és nevelőnők képzésére, 12 rendes és 2 szaktanárral, kizárólag benlakó növendékekkel, kiknek száma átlagosan 133, még pedig: 68

⁴⁾ Parallel osztályokkal bíró tanintézetekben a tanárok száma megfelelőleg szaporítottatik.

300 napos, 20 365 napos ingyenes és 45 fizető. Ezen intézeteknek rendszeres gyakorló-iskolájuk van.

Ide számítandó még az «Asilulu Elena Dómu» intézetben, melyről később is lesz szó, lévő tanítónőképző is, mely Fröbel intézeti és tornatanítónői tanfolyammal is el van látva.

f) 7 ötosztályú tanítóképző, melyek közül egy városi, a többi falusi tanítók képzésére szolgál. A hat falusi tanítóképző közül egyet a népművelődési egyesület tart fen, az állam csak segíyezi, a többit az állam tartja fönn.

A városi tanító-képzőnek 10 rendszeres és 5 szaktanítója, 72 300 napig és 20 365 napig benlakó ingyenes növendéke; a falusi tanítóképzők mindegyikének 8 rendszeres és 4 szaktanára, átlag 70 300 napig és 10 365 napig benlakó ingyenes növendéke van. Megjegyzendő, hogy a tanítóképzőkbe csak vidéken lakó földművesek fiait vétetnek fel s hogy azokban minden növendék ingyenes benlakó, bejáró nincs s nemcsak lakással, fűtéssel, világítással, élelemmel, hanem ruházattal, könyvvel, írószerrel egyszóval minden szükségessel ellátatnak az intézet részéről.

g) Szépművészetek iskolája 2, egy Bucaresciben egy Jasiban négy rendszeres és egy szaktanárral.

h) Zene- és szavallati iskola 2, egy Bucaresciben 15 rendszeres és egy Jasiban 7 rendszeres és 4 napidíjas tanárral.

i) A hadügyminisztérium vezetése alatt állanak s annak költségvetésében szerepelnek a következő iskolák:

- 1 hadászati felsőbb iskola,
- 1 tüzérségi és genie-iskola,
- 1 lovassági iskola,
- 1 tisztképző iskola,
- 1 altisztképző iskola,
- 2 katona nevelő intézet.

j) A földművelési minisztérium vezetése alatt állanak s költségvetésében szerepelnek:

- 1 állatgyógyászati felsőbb iskola,
- 1 technikusok iskolája,
- 1 mesterek és műkészítők iskolája,

k) A közmunka és közlekedési minisztérium vezetése alatt állanak és költségvetésében szerepelnek:

- 1 hid- és utépítészeti iskola,
- 1 közlekedési szakiskola,
- 1 gépészek iskolája.

C) Felsőbb oktatás.

Romániának 2 egyeteme van, egy Bucaresci, egy Jasiban. A bucaresci egyetem 5 facultással, tanárképzővel s gyógyszerészeti felsőbb tanfolyammal van ellátva.

A teológiai fakultásnak 20, egész éven át benlakó s mindennel

ellátott hallgatója s 8 tanára van; a jogi fakultásnak 11, a nyelvtudományi és bölcsészetinek 12 tanára van. A tanásképzőben 34 hallgató nyer egész éven át teljes ellátást (ruházatot és könyveket is). A reáltudományok fakultása 15 tanárral, 5 laboratóriummal s élettani intézettel; az orvosi fakultás 25 tanárral, 7 laboratóriummal, boncztani-muzeummal, 8 klinikával, ápolói-, egészségügyi, orvosi műtéti és sebészeti-tanfolyamokkal; a gyógyszerészeti felsőbb tanfolyam 2 laboratóriummal s állategészségügyi tanfolyammal.

A jasi-egyetem négy fakultással (a teológiai hiányzik); a jogi 10, a nyelvtudományi és bölcsészeti 9, a reáltudományi 13, az orvosi 17 tanárral s két klinikával. A tanásképzőben 32 hallgató nyert teljes ellátást.

D) Emberbaráti intézetek.

a) 2 árvaház négyosztályú elemi iskolával és siketnéma osztályal.

b) «Elena Dómuá» menedékház elemi- és munkamesterneői iskolával (csipkeverés, hímzés fehérneművarrás, szabás stb.) tanítónő- és óvóképzővel s rajziskolával, 300 egész éven át, husz 300 napig benlakó ingyenes, 70 fizető és 20 félfizető növendékkel.

E) Művelődési intézmények és helyek.

a) 3 könyvtár Bucaresci-, Jasi- és Galatiban.

b) 1 muzeum régiség- és természeti tárral.

c) Növénytan intézet.

d) 2 képtár Bucaresci- és Jasiban.

e) 2 levéltár Bucaresci- és Jasiban.

f) A nemzeti színház Bucaresciben.

F) Vallás.

a) 2 metropolia Bucaresci- és Jasiban és 6 püspökség.

b) 54 zárda, 181 keresztény és 11 török templom, melyek részint fentartatnak, részint segélyeztetnek az állam által.

G) Magániskolák.

I. Bucaresci-ben:

a) fiúk számára: 2 papnevelde, 1 tanítóképző (fentebb már beszámíttatott), 4 lyceum, 8 gimnázium és 22 elemi iskola;

b) leányok számára: 5 lyceum, 16 gimnázium, 23 elemi iskola és 9 kisdédóvó-intézet.

II. Az ország többi részeiben:

a) fiúk számára: 1 papnövelő-intézet, 10 gimnázium, 16 elemi iskola, 1 siketnéma (államilag segélyezett) intézet.

b) leányok számára: 3 lyceum, 4 gimnázium, 6 elemi iskola. Ezen magániskolák között vannak a felekezetek, melyek közül az

evangélikusok rendelkeznek legtöbb iskolával, és a különféle nemzeti-ségek (török, örmény, görög, zsidó, spanyol zsidó stb.) iskolái is.

A kiseddóvokat nem számítva a legtöbb magániskola benlakással van ellátva.

A statisztikai adatok befejezéseül álljon itt a romániai vallás és közoktatásügyi miniszteriumnak

1892—1893. évi költségvetése.

Romániában a vallás- és közoktatási költségek 1892—1893-ban 18.665.928 Lent-frankot és 7 Boni-pénzt tettek ki, azaz 45 krjával számítva Len-jét 8.399.666 frt 29 krt.

Ezen összegből esik:

I. Középponti igazgatásra	303.960 L. — B.
II. Közoktatásra	15.268.109 » 07 »
azaz len-jét á 45 kr számítva	6.870.649 frt 09 krt.
III. Nyugdíjra, segélyekre és segélyzésekre	838.117 L. — B.
IV. Vallásra	2.203.444 » — »
V. Statisztikai osztályra	52.295 » — »

Összesen 18.665.925 L. 07 B.

A 15.268.109 L-t és 07 B-t tevő évi közoktatási költségek ekkép oszlanak tel:

I. Közoktatási tanácsra	6.000 L. — B.
II. Tanfelügyeletre	197.400 » — »
III. Felszerelésekre	666.723 » 91 »
IV. A benlakások orvosi költségeire	10.800 » — »
V. Ösztöndíjakra	41.810 » — »
VI. Falusi népoktatásra	3.452.316 » 12 »
VII. Városi népoktatásra	4.042.135 » — »
VIII. Tanító és tanítónőképzőkre	763.856 » 20 »
IX. Középoktatásra, alpapneveldekre és felsőbb leányiskolákra	3.421.345 » 34 »
X. Leányipariskolák	153.046 » — »
XI. Felsőbb oktatás	1.653.685 » — »
XII. Szépművészetek	230.852 » — »
XIII. Emberbaráti intézetek	363.750 » 50 »
XIV. Művelődési intézetek	154.020 » — »
XV. Állami levéltárak	53.970 » — »
XVI. Nemzeti színház	56.399 » — »

Összesen 15.268.109 L. 07 B.

Tisztán népoktatási célokra kiadatik:

a) Falusi népiskolákra	3.452.316 L. 12 B.
b) Városi	4.042.135 » — »
c) Képzőkre	763.856 » 20 »
d) Leányiskolákra	380.834 » — »
e) Leányipariskolákra	153.046 » — »

Összesen 8.792.187 L. 32 B.

vagyis Len-jét 45 krral számítva . . . 3.956.484 frt 30 kr.

A tanító személyzet díjazása a következő :

a) egyetemi tanár havifizetése	500 L. = 225 f. — kr. s így évi 2700 f.
b) gimnáziumi tanár	360 » = 162 » — » » » 1944 »
c) tanítóképző	280 » = 126 » — » » » 1511 »
d) városi tanító vagy tanítónő	250 » = 112 » 50 » » » 1350 »
e) falusi tanító havifizetése	90 » = 40 » 50 » » » 486 »

Lakáspénzt nem kapnak, hanem helyenként s különösen a falusi néptanítók természetbeli lakást, kertet s fűtést.

Az összes tanítószemélyzet 15⁰/₀ ötödéves pótlékot kap és 30 évig tartozik szolgálni. A fizetéseket rendes havi részletekben szolgáltatják ki többnyire az állam, egyes esetekben a községek s kerületek pénztáraiból. Megjegyzendő még, hogy Romániában a tanárok, kivéve természetesen az elemi népiskolai tanítókat, rendszeren csak egy-egy tárgyat adnak elő vagy legrosszabb esetben csak a nagyon szorosan összetartozókat, minek következtében némelyiknek csak heti 6—8, s a kinek legtöbb van, heti 14—15 órája van; ezért sok szükség esetén két, sőt három katedrát is elvállal s érte díjaztatik is, napidíj czimén ugyan, de az illető katedrákkal összekötött tejes fizetésekkel.

A tanítóképzők neveléstani tanára a gyakorlati tanításokat is vezeti és ezért havi 225 L. vagyis 101 frt 25 krt huz különdíjazás czimén.

A férfi tanító-képzővel szerves összefüggésben lévő gyakorló-iskola, mint nálunk, Romániában nincsen — a nőtanítóképzőkben van; — olyanul szolgál bármely nyilvános elemi iskola, mely a tanítóképző-intézet nevelés tanárának mint a gyakorlati tanítások vezetőjének igazgatása alá adatik s rendelkezésére áll.

Mint bennünket, tanítóképző-intézeti tanárokat, közelebről érdeklő és a fentebbieket megerősítő dolog álljon itt p. u. a berládi tanítóképző tanári és egyéb személyzete, nemkülönben az arra külöféle czimén évenként fordított költség.

Tanító személyzet.

1) Hi:tanár	200 L. havi fizetéssel
2) Román nyelvtanár	280 » » »
3) Történelem »	280 » » »
4) Földrajz »	280 » » »
5) Mennyiségtan (számt., mért.)	280 » » »
6) Természettudományok és gazdaságtan tanára	280 » » »
7) Egészségtan és népies gyógyászat tanára, egyuttal a benlakás orvosa	280 » » »
8) Nevelés- és alkotmánytan tanára, ki 225 L. havi különdíjazásért a gyakorlati tanításokat is vezeti	280 » » »
9) Rajz és szépírás-tanító	200 » » »
10) Énektanító	150 » » »
11) Tornatanító	150 » » »
12) Katonai gyakorló tanító	20 » » »

Igazgatási személyzet.

1) Igazgató és gondnok, ki nem tanár is lehet s tisztán a házi dolgokat intézi s végezteti	100 L.	havidijjal
2) Gazda	50 »	»
3) Kapus	40 »	»
4) 6 szolgáló á 25 L.	150 »	»

Személyi kiadás havonként 3020 L. = 1359 frt.

Dologi kiadások. . . . . 36.240 L. = 16.308 frt — kr.

a) 80 belakó növendék élelme á
60 Bani 300 napra . . . . . 14.400 »

b) 20 belakó növendék és 9 belakó
intézeti személy élelme 365
napra á 60 Bani . . . . . 6.351 »

c) A növendékek ruházata . . . . . 6.000 »

d) Mosás és ebből 600 L. fűtésre
a növendékeknek . . . . . 2.100 »

e) Világítás és rendkívüli költség . . . . . 1.000 »

f) Könyvek- és írószerekre a növendékeknek . . . . . 1.500 »

g) Alapjutalom könyvekre . . . . . 100 »

h) Szerelvények . . . . . 300 »

i) Kisebb javítások és költségek . . . . . 600 »

Összesen 32.351 L. = 14.557 frt 95 kr.

Ehez hozzáadandó még a tanári
személyzet, havi 315 s így évi 3.780 L. = 1.701 frt
ötödéves pótléka, melylyel együtt

a berladi férfitanítóképző-intézet
házbéren kívül, mert az intézet saját helyiséggel bír,
belekerül az államnak évenként 72.371 L. = 32.566 frt 95 kr.

A városi tanító-képzőben, a milyen csak egy van, Bucarecsi-ben, a falusi tanító-képzőkben előadott tantárgyakon kívül tanítatik még mint rendes tantárgy a német-, francia nyelv és a hegedű (a legújabb törvény szerint a latin nyelv is), a természettudományok szakcsoportja két külön tanszéken adatik elő.

Ezen intézet tanítószemélyzetének díjazása olyan, mint a gimnáziumi tanároké (360 L. havonként)
s kftesz pótlékokkal együtt

évenként . . . . . 58.680 L. — B.

az igazgatási költség . . . . . 10.800 » — »

a dologi kiadás, főleg köztartás
(házbér nincs, mert az intézet saját helyiséggel bír) . . . . . 43.480 » 50 »

Összesen 112.960 L. 50 B.

azaz 50.832 frt 22 $\frac{1}{2}$ kr.

A városi tanítónő-képzők tantárgyai: vallás, román nyelv, nevelés-és oktatástan, történelem, földrajz, mennyiségtan, természettudományok, francia-, olasz-, német nyelv, kézimunka, gyakorlati tanítás, melyek mindmennyi rendes tanár által adatnak elő, aztán rajz, szépírás és ének, melyek rendes szaktanárok és egészség és házi orvoslástan, mely napidíjas tanár által adatik elő.

Az intézet költségei tesznek évenként:

a) Tanító személyzeti fizetésekben pótlékokkal együtt	51.711 L. 60 B.
b) Igazgatási költségekben	14 706 » — »
c) Dologi kiadások, főleg háztartási költségek (házbér nincs, mert az intézet saját helyiséggel bir)	48.264 » — »
Összesen	<u>114.681 L. 60 B.</u>

vagyis 51.606 frt 72 krt.

A tanító- és tanítóképzők, mint fentebb említettett, mind öt tanfolyammal birnak. Az ötödik tanfolyam feladata főleg a gyakorlati kiképzés, mi végből a legujabb törvény szerint minden tanítóképző saját gyakorló-iskolával fog birni. Felvétetnek 14—15 éves fiuk és 13—14 éves leányok, a városi tanítóképzőbe III. gimnáziumi vagy megfelelő más osztálylyal, a falusiba felsőbb elemi- (nép) iskolával, a tanítónő-képzőkbe III. leányközépiszkolai osztálylyal.

Triff Gábor.

(Folytatjuk).

I R O D A L O M.

Könyvismertetések.

«Háromszékvármegye népoktatási intézeteinek története.»

Irta: *Berecz Gyula.* Szerző saját kiadása. Megjelent Brassóban.

Ezen igen csinos kiállítású, harmincz nyomtatott ívre terjedő mű, a mely a szerző költségén jelent meg az 1893-ik évben Brassóban, az Alexi-féle könyvnyomdában, három főrésze oszlik, a melyek közül az *első* 43 oldalon, *a*) a magyar népiskolai tanítás történetének vázlatát, *b*) Háromszékvármegye népoktatási történetének áttekintését és *c*) a Háromszékvármegye népoktatására vonatkozó, s az 1869-, 1879-, 1892-dik évekről szóló statisztikai adatokat foglalja magában. A könyv *második* és *fő része*, a mely 216 oldalra terjed, a háromszékvármegyei községekben létező népoktatási intézetek történeteit nyújtja, a helységek betűsoros rendjében. Végül a könyvnek 5 nyomtatott oldalra összeszerített *harmadik* része a Háromszékvármegye területén működő «Tanítóegyesületek» multját ismerteti meg velünk vázlatos rövidséggel.

Berecz Gyula ezen könyvének, nézetem szerint, az a része a legértékesebb, a mely a Háromszékvármegye 112 községében felfalálható népoktatási intézetek történetét adja elő. Még becsebb volna azonban a műnek ez a fejezete, ha szerző akár a szövegben, akár szöveg alatt esetről-esetre rövidesen megemlítette volna azokat a forrásokat, a melyekből az egyes községeknek és az azokban található népoktatási intézeteknek a multjára vonatkozó adatok származnak; mert szerzőnek az «Előszóban» felfalálható az a nyilatkozata, hogy adatainak túlnyomó nagy részét közvetlen forrásból merítette s azokat gondosan s jóakarattal dolgozta fel, továbbá, hogy ő a vármegye egyes tanítóitól és lelkészeitől nyert adatokat, a mennyiben azok hézagossáknak mutatkoztak, megbízható kulturhistóriai munkákból vett egyes részletekkel kibővítette, illetőleg kiegészítette, nézetem szerint még korántsem nyújt elég biztosítékot arra nézve, hogy a műben található történeti adatok a valóságnak csakugyan meg is felelnek. Szerzőnek véleményem szerint legalább is az «Előszóban» meg kellett volna mindazokat az eredeti forrásokat és mindazokat a kulturhistóriai munkákat egyenesen neveznie, a melyekből nemcsak ő maga, hanem még munkatársai is, nevezetesen az adat-gyűjtő tanítók és lelkészek merítettek. Mert habár nemcsak én nekem, hanem talán még másoknak is be lehet és be kell ismernünk, hogy sem a szerző, sem pedig az ő munkatársai semmiféle okot sem szolgáltatottak arra nézve, hogy közleményeiknek megbízhatóságában, kiváltképen pedig az ő jóhízeműségükben kételkedjünk; azért a munka szerzőjétől mégis elvárhattuk volna, hogy a történetírás ama sarkalatos szabályának, hogy «a monográphiákban előadott történeti mozzanatokra vonatkozó tételeket a forrásul szolgáló okmányok megnevezésének igazolni kell», eleget tegyen, épen úgy, mint a hogyan eleget tett e tekintetben ugyancsak a könyv első részében közölt statisztikai adatok megerősítésére nézve az által, hogy az «Előszóban» kijelentette, hogy az egyes községekre vonatkozó statisztikai adatokat részben a legújabb népszámlálásra vonatkozó iratokból, részben pedig a kir. tanfelügyelőség irattárából állította össze.

Egyébként, ha eltekintünk ezen, a munkában igen is feltűnő formahibától és feltételezzük, hogy a könyvben található és az egyes háromszékmegyei községekre és az azokban létező népoktatási intézetekre vonatkozó történeti adatok a valóságnak csakugyan megfelelnek, úgy bizvást kimondhatjuk, hogy Berecz Gyula ezen műve által igen nagy szolgálatot tett, mert jelentékeny munkával szaporította a magyar közoktatás történetével foglalkozó könyveknek eddigelé még igen is csekély számát.

Szerző művének második főrészében 172 háromszékmegyei népoktatásügyi intézet történetére vonatkozó adatokat közölt, a melyek közül számos visszanyúl a XVI. és a XVII. századba és igen sok szól a XVIII-ik századról, a legtöbb azonban mégis a jelen századra vonatkozik.

Előadja a könyv a felemlített népoktatási intézetek alapítására, az azokban működött tanítókra, a tanítók régebbi és a jelenkorban fennálló fizetésére, az iskolák hajdani és jelenlegi felügyeletére vonatkozó

tényeken kívül, az iskolaépületeket ismertető és ezek berendezését fel-
tűntető fontosabb adatokat. Megemlíti továbbá helylyel-közzel még azt
is, hogy mily és milyen nyelven tanítottak a régebbi iskolákban haj-
dan, nevezetesen az 1868-dik évi népoktatási törvény keletkezése előtt?

Rendkívül becsesek az egyes iskolák történeti adatai között azok
is, a melyek az egyes tanítók életviszontagságairól és oktatói működés-
éről, a régebben szokásban volt iskolai ünnepekről, nevezetesen a
«Gergelyjárásról» és a «Szent Gál-napi kakasviada-
lokról», a tanítóság ezen és más egyéb réges-régi sajátságos jöve-
delmi forrásairól, a fiúknak a leányoktól való elkülönítéséről, a román
nyelvnek az eredetileg magyar lakosság között történt elharapódzásá-
ról szólnak. Nem kevésbé értékesek a fentebb említett tényeknél azok
az iskolatörténeti adatok sem, a melyek a szerzetesek által fentartott
iskolákra, az árvaházakra, a kisedővodákra, a székely ezredek régi
tisztnyelvőintézetére, valamint az ezekre előkészítő iskolákra és az egyes
iskolák vagyonának és alapítványainak az eredetére vonatkoznak.

A legrészletesebben adja elő Berecz könyve az 1868. óta kelet-
kezett községi, állami és államilag segélyezett népiskolák, valamint a
magasabb fokú népoktatási intézetek történetét. Amde még az ezen
intézetekre vonatkozó történeti képeken is erősen meglátszik, hogy
szerző és munkatársai nem követtek az adatok összegyűjtésénél és fel-
dolgozásánál valami tökéletesebb rendszert, tervezetet. Innen van aztán
az, hogy a könyvben felhalmozott adatokból igen nehéz elvonni azt a
tanulást, a mi az ily művek létezéséhez a jogot megadhatná. A törté-
netnek ugyanis általában véve és így a közoktatási intézetek törté-
netének is csak akkor van igazi értéke, ha az az újabb nemzedékeket
cselekedeteiknek és intézkedéseiknek bölcs irányozására, helyes célok-
nak kitűzésére, a céloknak megfelelő eszközök, utak és módok meg-
válogatására és erélyes felhasználására képes oktatni az által, hogy a
régebbi nemzedékek által kitűzött célokat és az általuk követett úta-
kat és módokat az elért eredményekkel együtt híven elének állítja és
azokat kritikailag méltatván, a mult idők eseményeinek ismertetésé-
vel egyúttal a jövőben követendő célokra, útra és módokra nézve
is világító szövetnekül szolgál. Ehhez képest véleményem szerint szer-
zőnek legalább a jelenleg álló népoktatási intézetekre vonatkozó törté-
neti adatokban a többek között p. o. a következő kérdésekre is össze-
kellett volna állítania a feleleteket.

Megfelel-e az iskolai épület és annak a felszerelése a törvény által
előírt követelményeknek, és ha nem, mennyiben nem? Mibe kerülne
az iskola-épület tökéletesebbé tétele és a miniszteri rendeleteknek meg-
felelő felszerelése? Mennyire rúg a községi lakosok állami adója és
mennyivel járulnak a község lakosai a népoktatási intézetek fentartá-
sához? Mennyire becsülik a községben létező népoktatási intézetek fekvő
vagyonát? Vannak-e a népoktatási intézeteknek alapítványai, és hol
vannak azok elhelyezve? Mennyivel járul az állam avagy a községen
kívül álló más egyéb testület a községben létező népoktatási intéze-
tek fenntartásához? Van-e az iskolának konyhakertje, faiskolája, a sza-
bad tornázásra alkalmas területe? Mennyire tehető ezeknek a fenntar-

tási költsége és minő hasznot hajtanak ezek? Van-e az iskolának ifjúsági vagy népkönyvtára, hány és minő tartalommal bíró kötetből állanak ezek? Mibe kerül a könyvtár fenntartása? Rendszeresen végezték-e a népoktatási intézetekben működő egyének a nekik megfelelő képző-intézeti tanfolyamokat? Mikor és hol szerezték meg a képesítésről szóló oklevelet? Hol működtek kezdettől fogva? Vezet-e a tanító az iskolai és községi élet nevezetesebb mozzanatairól naplót, krónikát? Miféle egyesületeknek tagjai a tanítók? Hányszor és mikor látogatta meg a kir. tanfelügyelő a népoktatási intézetek egyikét, másikat a legutóbb lefolyt 10 év alatt? Figyelemmel kísérik-e a népoktatási intézetek vezetői, tanítói az intézeteikből kikerült növendékeket? Hányan tudnak átlag véve a községbeli katonaujonczok közül olvasni, írni? Hányan nem? Van-e az iskolákkal kapcsolatban álló ifjúsági dal- vagy olvasókör a községben? Megkísérlették a tanítók ilyeneknek a szervezését? Mi volt az oka, ha a kísérlet nem sikerült? Rendeznek-e a tanítók a községekben iskolai- vagy nemzeti-jellegű ünnepeket és minő alkalomokkal? Milyen a község lakosságának az anyanyelve és terjed-e a nem-magyar ajkú lakosság ifjabb nemzedéke között a magyar nyelv és ha nem, mi lehet ennek az oka? stb.

Igaz ugyan, hogy jelenleg még bajos volna hazánkban a fentebbi kérdésekre vonatkozó iskolatörténeti adatokat mind összegyűjteni és én nem is azért hozom fel a Berecz-féle könyvnek a tervszerűtlenségben nyilvánuló gyarlóságát, minthogy ha el nem tudnám ismerni azt a kiváló érdemet a melyet szerző és munkatársai, mint úttörők hiányos művük kiadása által is ezen a téren szereztek, hanem inkább csak azért, hogy a magas kormány figyelmét oly alapvető intézkedések megtételére hívjam fel, a melyeknek életbeléptetése nélkül nemcsak a jelenben, hanem még a jövőben se várhatjuk az oly tökéletesebb népoktatási történeti monographiáknak a megjelenését, a melyekből alapos okulást lehetne meríteniünk. Nézetem szerint intézkednie kellene a kormánynak arra nézve, hogy hazánkban ne csak a felsőbb fokú népoktatási intézetek igazgatói, hanem még az alsóbb fokú népoktatási intézetek vezetői is évenként olyan jelentéseket készítsenek intézeteinkről a felsőhatóság részére, a melyekben meglegyen minden olyan adat, a melynek ismerete nélkül az illető iskola állapotáról, beléletéről, működésének sikeréről magunknak tökéletes képet alkotni nem lehetséges. Az ily jelentések fogják aztán majdan a monographia-írók legbecsesebb forrásait szolgáltatni az esetben, ha ezek is így el nem kallódnak, mint azok a jelentések, a melyeket a múlt században még II. József által kiadott rendelet értelmében a kerületi főigazgatók, illetőleg tankerületi felügyelők a népiskolákról is összeállítottak és a melyeket még a tudós Kovachich az általa szerkesztett «Nord-ungarischer Mercur» című folyóiratban, magyar közoktatásunk történetének ezen igen becses kincstárában, forrásul felhasználta és részben fel is dolgozott volt.

Berecz könyvének a második és főrészénél sokkal kevesebbet ér annak az első és a harmadik főrésze. Különösen silány a könyv első részének az első cikke, a melynek a címe: «A magyar népiskolai tanítás történetének vázlata.» A könyvnek ezt a

két nyomtatott oldalra terjedő fejezetét a szerző bizvást elhagyhatta volna; mert abból korántsem szerezhethet senki sem még csak nagy általános vonásokban vázolt képet sem a magyar népiskolai tanítás multjáról; de igen találhatunk abban egy-két olyan történeti adatot, a melyeknek épen nincsen becsük. Avagy van-e a könyv azon állításának, hogy «az első királyaink, ha nem is tették lehetetlenné a népnevelését; de azt minden áron gátolták, nehogy ezáltal a főurakat kiváltságaikban megzavarják», elfogadható alapja. El lehet-e hinni, hogy ugyanazok a királyok, a kik az ország jövedelmének mintegy a tizedrészét egyházi és iskolai czélokra szentelték, a népnevelését minden áron megakarták volna gátolni? És nem épen az ellenkezőjét hirdeti-e ennek a saajátságos állításnak maga a szerző is ugyancsak ennek a könyvnek akárhány helyén, a hol a reformáció előtt létezett fái iskolákról beszél. Bizony-bizony nem ártott volna, ha szerző minekelőtte művének azt a részét megírja, alaposan áttanulmányozza, ha nem is Árpádok korszakában keletkezett okiratok gyűjteményeit, de legalább is Vassnak, Fraknóinak, dr. Kiss Áronnak, Molnár Aladárnak, Fesslernek, Horváth Mihálynak és Schvarcz Gyulának azon műveit, a melyek a régi magyar iskolaügy történetével is foglalkoznak; mert ezek a szerzőnek a fentebbi idézett állításával szemben épen az ellenkezőről tanúskodnak. Avagy talán arra a későbbi időben történt intézkedésre alapítja a szerző az első magyar királyokra emelt vádját, a mely megszorította a szolganép gyermekeire nézve a felsőbb kiképeztetési szabadságot. Nem gondolta-e meg a szerző, hogy az ilyen megszorításokat rendszerint a szabadsággal való visszaélés idézte elő nemcsak hazánkban, hanem általában véve mindenütt, a hol a reformációt megelőző korszakban a kóborló deákok száma időnként rémségesen felszaporodott.

Igen ingatag lábon áll továbbá szerzőnek azon állítása is, a mely azt állítja, hogy a protestánsok szívósan ragaszkodtak a XVI. és XVII-dik században az iskolák magyar nemzeti jellegéhez; mert ha ez így lett volna, nem intette volna Comenius épen a protestánsokat Sárospatakon tartott egyik beszédében nemzeti nyelvüknek művelésére és megbecsülésére és a külföldi tudósoktól való óvakodásra és nem említené fel a történelem, mint feltűnő eseményt, hogy Apáczai Cserey a külföldi származású professzorok agyarkodása miatt Gyulafehérvárról Kolozsvárra szoríttatván, ott magyar nyelven tartotta rendkívül népszerű előadásait. Véleményem szerint nem szorult a protestáns egyház arra, hogy kétes értékű dicséretekkel halmoztassék el és nem méltányos dolog annak a hirdetése, hogy a róm. kath. egyház iskolái mind a bécsi udvar németesítő törekvéseinek a szolgálatában állottak már a XVI-dik századtól kezdve.

Még kevésbé áll meg szerzőnek az az állítása, hogy Mária Terézia a «Ratio educationis» kibocsátása által a magyar nemzeti nevelés-oktatás teljes megsemmisítését czélozta. Ez, nézetem szerint, minden alapot nélkülöző feltevés. Nehéz volna ugyanis bebizonyítani, hogy volt már Mária Terézia korában is magyar nemzeti jellegű nevelés- és oktatásügy, magyar nyelven folyó közép- és főiskolai

oktatás. Látott-e már szerző olyan tantervet abból a korból, a mely a magyar nyelvnek a rendes tanítására és a magyar nyelven való tanításra kötelezi a tanítókat és a professzorokat? És megvizsgálta-e már a szerző azt, hogy minő népiskolai könyvek használtattak hazánkban a mult században és ha igen, nem kell-e elismernie, hogy a nagy királynő kormánya néhány év lefolyása alatt több magyar népiskolai könyvet adatott ki, mint az összes protestánsok az egész XVIII-dik században.

Sajnos, de tagadnunk nem lehet, hogy hazánkban a mult század közepe táján alig akadt egy-két középiskola, a melyben a magyar nyelv apoltatott volna. Hiszen a nemzeti pártnak utolsó nagy tusája és legyőzete után évről-évre annyira sülyedt őseinkben a nemzeti önérzet, hogy az «Allgemeine Schulordnung» kibocsátásakor már oly alacsony fokon állott az, hogy a nemzet hálás szívvel fogadta a mérget, melyet ellenségei kellő körültekintéssel nyújtottak neki a magyar nemzetnek elnémetesítését czélzó «Allgemeine Schulordnung»-ban. Tény az, hogy a megyék hálairatokat intéztek a népnevelés érdekében s az «Allgemeine Schulordnung» végrehajtásán fáradozó helytartótanácshoz, a mely bár magyar urakból állott, a saját jó szántából felszólította az egyház nagyjait, hogy a német nyelvet minden egyes iskolában honosítsák meg. A helytartó-tanács ugyanis akkor azonnal helyesnek találta, hogy alsóbb iskoláinkból a latin nyelv kiküszöböltessék, de arra korántsem gondolt, hogy azokban a latin helyett a magyar nyelvet honosítsa meg. És e tekintetben annyira lelketlen volt, hogy a «Schulordnungnak» azt az intézkedését is, a mely megkövetelte, hogy az oly tartományokban, hol nem német a nép anyanyelve, ott a nép gyermekeinek az anyanyelvére is gondot kell az úgynevezett nép- vagyis a nemzeti iskolákban fordítani és ezért az ily tartományokban a Bécsben megjelent német iskolai könyveket az ország népeinek anyanyelvére is ki kell adni, — csak akkor kezdte végrehajtani, a midőn erre külön udvari rendelet által fel lett szólítva 1776-ban.

Hogy pedig hazánkban a németesítést erőszakoló «Schulordnung» nem hajtattott mereven végre, azt nem a protestánsok felszólalásának köszönhetjük egyedül, hanem a róm. kath. püspöki karnak is, és pedig első sorban; mert az csakhamar erélyesen tiltakozott a bécsi Felbiger-féle katekizmusnak az országban dívó nyelveken való kiadását és elterjesztését czélzó intézkedéssel szemben, valamint az ellen is, hogy Magyarország egyházi és iskolai ügyei a bécsi papság által rendeztessenek és intéztessenek el.

A róm. kath. püspöki karnak és aztán a protestánsoknak a «Schulordnung»-gal szemben tanúsított erélyesebb fellépése idézte elő aztán a «Schulordnungnak» hatályon kívül való helyezését és az 1777-ben kibocsátott «Ratio educationisnak» a kibocsátását, a mely már egyben-másban figyelembe vette nemzetünk érdekeit, miből is aztán az a tanulás vonható el, hogy voltaképen ebben a királyi rendeletben foglaltatik a magyar nemzeti szellemben működő népiskolai oktatás első, habár csak igen is gyarló rendszere.

Igy áll a dolog a valóságban. És ezt igazolják azok az egykorú

okiratok, a melyeknek igen nagy részét felemlíti Kovachich és Helfert. Ne fogjuk tehát őseinknek vétkét másokra, a mikor még azt is kimutathatja Schvarcz Gyula, hogy a mult században kiadta már a bécsi udvari iskolai tanács azt a rendeletet, miszerint a Szent korona tartományaiban honos polgárok gyermekeit a magyar nyelvre mind meg kell tanítani; ámde ez a rendelet is általában véve süket fülekre talált iskoláink fenntartói között. Valljuk be őszintén, hogy nem a Mária Terézia által kiadott «Ratio educationis» czélozta a magyar nemzeti nevelés és oktatásügy teljes megsemmisítését, mert hiszen ilyenről még akkor szó sem lehetett, hanem igenis, őseink tehetetlenségének és vétkes könnyelműségének köszönhetjük, hogy a nemzeti szellemben vezetendő népnevelés eszméje még a mult században csak egy-két jelesünknek a lelkében élt. És ezt szerző is annyival inkább megtehetette volna teljes lelki nyugalommal, mert terjedelmes könyvében egyetlen egy olyan adatot sem hozhatott fel, a mely azt bebizonyítaná, hogy a «Ratio educationis» végrehajtása következtében valamilyik háromszékmegyei helység magyar lakossága elnémetesedett; de arra nézve igen is sok szomorú adatot sorolt elő, hogy Háromszékvármegyében a magyarságnak igen tekintélyes része eloláhosodott. Avagy talán ezért is a «Ratio educationis» németesítő célzatosságát emlegetjük és kárhoztassuk-e?

A könyv első részének a második fejezete ellen, a mely «Háromszékvármegyei népoktatásügyi» történetének az áttekintését nyújtja, általában véve kevesebb kifogást tehetek ugyan; de azt meg kell említenem, hogy úgy ez a fejezet, valamint az utána következő harmadik fejezet is csak nagy általánosságokban mozog és egyáltalában nem foglalja mindazt szépen össze, a mit a könyv második főrésze a háromszékmegyei községek népoktatásügyi intézetek történeteiben szétszórva előad. Különösen feltűnik úgy az első, valamint a második fejezetben, hogy a protestánsok népiskoláinak sem a tantervéről, sem a tankönyveiről nem tud semmi bizonyosat mondani, holott a második fejezetben igen is helyén lett volna annak a kimutatása, hogy miben állott hát voltaképen a háromszéki protestáns népiskolák szervezetének az a része, a mely a tanítás célját és anyagát a «Ratio educationis»-ban előirt tanítási céltól és anyagtól megkülönböztette; mert azt még sem lehet még csak fel sem tételeznünk, hogy a háromszékmegyei protestánsok sem Mária Terézia korában, sem pedig annak előtte tantervet nem ismertek, és hogy abban a vármegyében a protestáns tanítók mindenütt azt tanították volna, a mit jónak láttak, avagy a hogyan a könyv írója magát kifejezi: tanították azt, a mit tudtak. Hiszen a protestánsok már kezdettől fogva mindenütt megállapított tantervek szerint tanítottak, csak hogy nem egyformán. Egyik helyen követték p. o. Melancthon tantervét, a másik helyen meg Ernő, szász herczeg gothai utasítását stb., de sehol sem egészen mereven, hanem a viszonyokhoz alkalmaztatva. Talán felfedezhette volna szerző a brassói híres Honther által követelt tantervet is és utána járhatott volna talán annak, hogy minő hatása volt Senczi Molnár A. művének a háromszéki protestáns egyházak iskoláira és tanítóira nézve.

Rendkívül érdekes adatokat közölhetett volna szerző a háromszék-megyei iskolák történetében, ha azokat a második székely ezredre vonatkozó iratokat is mind átkutatja, a melyek az erdélyi határőrvidéki iskolák fejlődését adják elő 1764-től kezdve; és így művében bizonyára több olyan mozzanatról is megemlékezhetett volna, a melyekről a könyv említést sem tesz. Nevezetesen tisztába hozhatta volna p. o. azt a kérdést, hogy csakugyan állítottak-e 1774 után Uronban és Nagy Ajtán olyan fajta német iskolákat, mint a minőt Kézdi-Vásárhelyen már előbb szerveztek, és hogy általában szokásban volt az erdélyi határőrvidékeken a vadászati és a halászati jognak a kibérelése és az ebből befolyó jövedelemnek iskolai célokra való felhasználása és hogy adtak-e minden egyes ezred altisztjeinek havonként 20—30 krnyi jutalmat, ha a német nyelvet szorgalmasan tanulták és juttattak-e mindenütt az olyan székely családoknak rendszeresen segílyt, a melyek fiaikat az egyes német tannyelvű iskolában taníttatták idegen emberek között; mert hogy ezeket a tényeket az oláhságból álló ezredekre nézve bizonyossággal állíthatjuk, igazolják azok a »Hofkriegsrath-beli« iratok és okmányok, a melyeket Helfert József Sándor terjedelmes munkájában felemlít.

Meg kell különben jegyezmem, hogy Berecz könyvének harmadik fejezetében, a 12-dik oldalon, nemcsak erős ellenmondás, hanem tévedés is található. Azt állítja a könyv ezen az oldalon, hogy *Griep* András és *Stetter* róm. kath. papokat a bécsi kormány már 1774-ben kiküldte, hogy normális iskolákat szervezzenek Szebenben és Kolozsvárott és ugyancsak ezen alapon egy pár sorral alább meg azt hirdeti, hogy a tantervet 1777-ben küldték meg Erdélybe.

A dolog pedig voltaképen imigy áll: *Griep* nem 1774-ben hanem, jóval előbb kiküldetett már Szebenbe, hogy ott az 1770-dik évi szeptember 20-dikán Bécsben és a *Mesmer*-féle javaslatok alapján készült iskolai szervezetnek megfelelő oktatási módot érvényesítse és minél többekkel megismertesse. *Griep* aztán itt, a szebeni árvaházban, *Delpini* *Teofil* *József* lelkészszel együtt működve, csakugyan meg is felelt feladatának, olyannyira, hogy a bécsi kormány már arra hívhatta fel 1773 elején a nagyszebeni és a brassói jezsuitákat, a medgyesi és a beszercezi piaristákat, valamint a görög egyesült és nem egyesült erdélyi püspököket is, hogy küldjenek a szebeni árvaházba ügyes ifjakat, hogy azokat *Griep* az új tanítási módszerbe bevezethesse; mert miként a rendelet kimondta, ezen időtől kezdve csak az oly tanítókat lesz szabad a német iskolákba alkalmazni, a kik az új módszert elsajátítják.

Stätter *Valentin*ről pedig csak annyi bizonyos, hogy őtet kérte az erdélyi udvari kancellária a kolozsvári normális iskola igazgatójaul; ámde *Stättert*, *Felbiger* kívánságára, *Mária Terézia* már 1775-ben, februárius 25-én a bécsi normális iskolák felügyelőjévé és *Alsó-Ausztria* iskola tanácsosává nevezte ki. Nem valószínű tehát, hogy *Stätter* 1774-ben Erdélybe küldetett volna, ámde nem lehetetlen, hogy *Stätter* is 1770-ben ment már *Griep*vel együtt Erdélybe.

Annyi azonban igen is bizonyos, hogy tanterv nélkül sem

Griep. sem senki más nem küldetett ki Erdélybe normális iskolák szervezése céljából; mert ha nem is volt még készen 1774. decz. 6-dika előtt az »Allgemeine Schulordnungban« foglalt tanterv; azért volt már egy régebbi tanterv is, a melyet már 1770-ben. küldtek volt Bécsből szét.

A könyv első főrészének többi fejezetei általában véve, ha nem is egészen hézagtalanok, még is sokkal becsesebbek az első három fejezetnél. Sok igen érdekes dolgot közöl bennük szerző a következő czimek alatt: 4. Az iskolaügy állapota a XIX-dik század elejétől az 1868. évi népoktatási törvény meghozataláig. 5. A 1868. évi népoktatásügyi törvény. 6. Az iskolatanács megalakulása és működése. 7. Háromszék vármegye kir. tanfelügyelői. 8. Közigazgatási bizottság, miniszteri iskolalátogatók, felekezeti iskolafelügyelők. 9. Az első statisztikai kimutatás az 1869-ik évről. 10. Háromszék megye népoktatási állapota az 1877/78 tanév végén. 11. Háromszék vármegye népoktatásügyi állapota az 1891/92 tanév végén. 12. A vármegye kezelése alatt álló iskolai alapok.

Hogy nem egészen hézagtalan a könyvben foglalt iskolai történetnek az a része, eléggé bizonyítja egyrészt az, hogy az ugynevezett régi vasárnapi iskolákra vonatkozó adatokból alig-alig tesz említést, másrészt pedig az, hogy az 1868-dik előtti kormányoknak a faiskolák elterjesztésére vonatkozó intézkedéseit teljesen figyelmen kívül hagyja. Az is hiba, nézetem szerint, hogy szerző nem állította össze a könyvnek az 1868 előtti adataiból a leányiskolák fejlődésének a történeti képét legalább vázlatosan.

A könyv harmadik főrésze, a mely a háromszéki tanító-egyesületekről szól, igen rövid; csak 4 $\frac{1}{2}$ nyomtatott oldalra terjed és azért hiányos is, és pedig nemcsak azért; mert az 1868-dik évet megelőző korszakban az egyházi iskolai főhatóságok által elrendelt tanítói értekezletekről meg sem emlékezik, hanem még azért is, mivel a felekezeti tanítók által az 1868-dik év óta folytatott és az önképzést célzó tevékenységről igen is keveset nyújtott. Igaz ugyan, hogy tanítók egyesületi életével, értekezleteik tárgyaival, tanácskozásaik eredményével a magas kormány eddigelé vajmi keveset törődött és ezért mostanáig csak egy-két tanító-egyesület számolt le évenként rendszeresen és nyilvánosan működéséről; ámde épen azért igenis óhajtandó lett volna, ha szerző a tanítói egyesületi életről egy kissé részletesebb képet is nyújtson művében; mert e végre is korántsem lehet közömbös dolog egyetlen egy magyar emberre nézve sem, hogy miről tanácskoztak és minő határozatokat hoztak 25 év óta a néptanítók, kiváltképen pedig a román ajkú iskolák néptanítói. Hiszen, mint minden más kultur-állam, így a magyar állam is törvényhozásilag gondoskodott arról, hogy a néptanítói kar tagjai magukat folytonosan továbbképezzék és ezen célból egyesületeket alkossanak és tanácskozásokat tartsanak; de nálunk még eddigelé nem igen vizsgálta meg a kormány senkivel sem, hogy a törvény ezen követel-

ményének miként tesz eleget a néptanítói kar s a törvényhozó-testület elé terjesztett évi miniszteri jelentések a tanító-egyesületek életéről eddigelé nem igen emlékeztek meg.

Ezeknek előrebocsátása után is készségesen kinyilatkoztatom, hogy Berecz Gyula munkáira minden fogyatékosága mellett is nyereségnek tartom irodalmunkra nézve és annak minél tágabb körben való elterjedését már csak azért is kívánatosnak tartanám, mert ennek a tanulmányozása országszerte ébresztőleg és fejlesztőleg hathatna a népoktatási intézetek munkásaiban megkívántató pedagógiai történeti érzékre és sokakat arra buzdíthatna, hogy a reájuk bízott intézetek levéltárát kellőképen gondozzák és a községek és népoktatási intézetek életében fölmerülő nevezetesebb eseményeket rendszeren és pontosan feljegyezzék az utókor számára.

Köszegh, 1893. július 31-én.

Péterfy Sándor.

A bíralatban előforduló tételeket megerősítő források:

I. Kovachich szerint a generalis inspectornak az iskolalátogatások alkalmával a következő kérdésekre nézve kellett a helyszínen a választ megírnia: 1. Kit állított a helyi hatóság az iskolaügy élére, kire bízta a felügyeletet és híven teljesíti-e ezen helyi felügyelő tisztét? 2. Követi-e minden tekintetben a szervezetben foglalt utasításokat a helybeli előjáróság? 3. Vanak-e, és melyek az iskolaügy fejlődésének akadályai? 4. Rendszerben van-e az iskola épület s kiszolgáltatik-e a tanítók illetékét pontosan? 5. Mi volna a teendő az iskolaügy emelése céljából? 6. Kik azok a tanítók és lelkészek, a kik kiváló szorgalmukért és buzgóságukért meg volnának jutalmazandók? 7. Kik azok a tanítók, a kik nem töltik be kellőleg hivatalukat? 8. Megtartatik-e pontosan a szolgalmi idő? 9. Rászorítják-e a szülők, a gyámok, a földesurak és az előjáróságok a gyermekeket az iskolázásra? 10. Lelkiismeretesen tanítják-e a tanítók azokat a szegény gyermekeket, a kikért valamely alapítványból jövedelmet huznak és rendszeren látogatják-e ezek a szegény gyermekek az iskolákat? 11. Van-e a szegényebb sorsú gyermekek javára alapítvány az iskolánál? 12. Hogyan kezelik a vallásoktatási alapítvány? Ezen kérdésekhez hasonlítanak azok a kérdések is, a melyekre Mária Terézia királynő által az 1776. aug. 8-án, 1777. okt. 31-én és az 1779. máj. 7-én kiadott rendeletek értelmében az iskola-inspectoroknak meg kellett volt felelniök. Die Gründung der österreichischen Volksschule. Helfert 375—377 lap.

II. A magyar udvari kancellária az 1781-dik évi jan. 27-én kelt jelentésében előadja, hogy a bécsi tankönyvek nagy része lefordított az országban dívó nyelvekre és pedig úgy, hogy a könyvek egyik oldalán mindig a német szöveg, a másik oldalán pedig annak vagy a magyar, vagy a horvát, avagy pedig más hazai nyelvű fordítása alkalmaztatott. Helfert 549 lap. Már 1774. május 24-én Mathesen András, 1776-ban pedig Jankovics Theodor bizattak meg az udvari isk. tanács által azzal, hogy a bécsi iskolai kézikönyveket a temesi bánóság görög nem egyesült iskolái számára is lefordítsák. Helfert. 440., 543., 551., 591. l. Kovachich folyóiratának egyik füzetében közli azoknak a magyar iskolai könyveknek a teljes jegyzékét, a melyeket a mult században 1785 előtt kiadott a kormány. Szól ezekről a könyvekről Dr. Kiss Áron is a »Tanítók könyvtárában«, még pedig elég részletesen.

III. A magyarországi püspöki kar jelentését, a melyben Felbiger katekizmusa ellen felszólal, gr. Eszterházy Ferencz terjesztette a királynő elé. Ez alapon a könyvet szigorúan átvizsgálták, kijavították és a királyné a kijavított könyvnek a nyomda alá való rendezését az 1775. évi nov. hó 11-én meg is parancsolta. Helfert 510

IV. A Griepre és Stätterre vonatkozó okmányokra Helfert is hivatkozik művének 168., 319. és 390-dik lapjain. P. S.

Vezérkönyv a közönséges törtek tanításához. A «fehértmegyei Tanítóttestület» által 2 drb aranynyal jutalmazott pályamű. Irta: *Szirbek József*, közs. tanító.

Jó vezérkönyvet írni nem minden halandó tud. Vannak vezérkönyveink, melyeknek anyagát a szerző az íróasztalon gyűjtötte össze; vannak aztán olyanok, melyeknek anyagát a szerző a gyakorlat tág mezéjén sok évi fáradságos munka árán hordta össze. Elismerem az elméleti ismereteken alapuló művek szükségét és nagy becsét is; de hibának tartom a tudomány paripáján büszkén lovaglók részéről, hogy lenézik, kicsinylik a gyakorlat mezéjén született műveket. Pedig utóbbiak gyűjtik össze azt az anyagot, a melyből az elmélet merit; a gyakorlati művek, ha nem is tűntetnek [fel oly nagyszabású methodikai elveket, radikális reformeszméket, mint az elméleti ismereteken alapulók, — de nem is ingadozók, s biztosan vezetik a segítségre szoruló pedagógika sokfelé elágazó ösvényein. Az ilyen művek közé tartozik a Szirbiké is, a melyben megvannak mindazok a tulajdonok, a melyeket csak jó gyakorlati munkától megkívánhatunk.

Különben nem hiszem, hogy hálátlanabb munka léteznék, mint a vezérkönyv-írás. A maga szakállára a szerző ki nem adhatja, mert nem mer annak kelendőségére számítani. Mindnyájan olyan okosak vagyunk, hogy nem szeretünk más utasítása szerint tanítani. A legjobb módszer a magunk módszere. Pedig, úgy hiszem, nem árt meg, ha a képzőintézet szűk falai közül kiszabadulva, bebarangoljuk a tanítás mesterségének tág mezéjét és más réjtjére is eljárogatunk egy kis szénát gyűjteni.

Mily jó szolgálatot tesz egy gyakorlott vezető azon a hosszú úton, melyet a tanítónak be kell futnia, ha biztosan célzt akar érn!

Az elemi iskola tantárgyainak majdnem mindegyikéhez találunk már vezérkönyvet, a számtanhoz: quantum satis. Szirbek József a nehezebb részt választá ki magának. A közönséges törtek tanításához szükséges minden tudnivalót adja művecskéjében. Az egész anyag, elejtől végig, mintaleczkékben van feldolgozva.

Részemről élvezettel olvastam végig annak 157 lapját s nem szégyenlem bevallani, ismét többet tudok, mint azelőtt. Óvatosan halad tovább lépésről-lépésre; leczkéiből kiténik, hogy a gyakorlat mezéjén teljesen otthonos. Tanítása közben folyton szemléltet, feleletet s így vezet rá a gyermekeket a művelet végrehajtásának mikéntjére, a szabályok feltalálására.

Hogy az egész mű képét adjam, elegendőnek vélem annak tartalmát az alábbiakban bemutatni:

•A tört fogalma. A tört fajai. A törtek összehasonlítása. A tört értelmezése. A tört alakjának változtatása. Az áltört átváltoztatása egészsze, vagy vegyes törtté. Az egész és vegyes tört átváltoztatása áltörtté. A törteknek nagyobb, vagy kisebb számokkal való kifejezése. A törtek értékének változtatása. A törtek közös nevezőre hozása. Az egyenlő nevezőjű törtek összeadása. A külön nevezőjű törtek összeadása. Vegyes törtek összeadása. Az egyenlő nevezőjű törtek kivonása. A külön nevezőjű törtek kivonása. Tört kivonása egészből. Vegyes tört kivonása egészből. Egész kivonása vegyes törtből. Tört kivonása vegyes törtből. Vegyes tört kivonása vegyes törtből. Tört szorzása egészszel. Vegyes tört szorzása egészszel. Egész szorzása törttel. Egész szorzása vegyes törttel. Tört szorzása törttel. Vegyes tört szorzása törttel.

és viszont. Vegyes tört szorzása vegyes törttel. Tört osztása egészzel. Vegyes tört osztása egészzel. Egész osztása törttel. Egész osztása vegyes törttel. Tört osztása törttel. Vegyes tört osztása törttel és viszont. Vegyes tört osztása vegyes törttel. Benfoglaltatási, vagy mérőosztás.»

Láthatja ebből az érdeklődő, érdemes-e a könyv a pártolásra, avagy sem.

Dicséretem mellett azonban néhány megjegyzésem is van. Ilyen pl. az, hogy következetesen a «ketted» kifejezést használja. Ez eleintén megjárja, de akkor is csak úgy, hogy minél többször használjuk a «felet» is, később pedig a kettedet egészen hagyjuk el, a mennyiben a gyakorlati életben úgy sem használjuk e kifejezést.

A törtet így értelmezi: «A tört az egésznek bizonyos nagyságú része.» E helyett talán ez is megtenné: «A tört az egésznek bizonyos része,» sőt ez is elegendő: «A tört az egésznek része.»

A 20. lapon három törtet szemléltet s azt kérdi, melyik tehát ezek közt a valóságos tört? De megelőzőleg nem mondta meg meg, mi az a valóságos tört. Lehet, hogy arra számít, hogy a gyermek megtalálja e kifejezést.

A 139. lapon azt mondja, hogy egészet törttel úgy osztunk, hogy az egészet elosztjuk az osztó számlálójával stb. Hát ha a számláló nincs meg az egészben? Ez vagy kikerülte a szerző figyelmét, vagy a tanítóra bizza az eljárást.

A 144. lapon levő példában azt mondja: Ha $\frac{3}{4}$ koronát $\frac{2}{3}$ részre osztunk, egy részre jut $1\frac{1}{8}$ korona. Hogyan jut egy részre egy egész korona ott, a hol csak $\frac{3}{4}$ korona van? Ezt nem érti meg a gyermek.

A törtek kiírásánál, — nem lényeges, de meg lehetne említeni, hogy a két szám együtt véve csak akkorának irandó, mint egy egész szám. A tört vonalat szerző szerint akár vízszintesen, akár ferdén lehez írni. Igaz. De a magam részéről gyermeknél csak az előbbenit használnám, mert megeshetik, hogy a gyermek a ferde vonalnál $\frac{1}{2}$ helyett hamar oda firkantana 112-öt, stb.

Ilyen kérdések: Milyen részeket kaptunk? Hány koronát tesz az a? stb. nem hangzanak magyarosan.

Mindezeket azonban nem tartom oly hibáknak, melyek a művecske értékét csökkentenék, vagy a tanítót tévútra vezethetnék. Nyugodt lelkiismerettel ajánlhatom azt különösen a képzőintézeti tanárok figyelmébe, kik legjobban terjeszthetnék azt az életbe kilépő növendékek közt. Nem a szerzőnek tesznek vele szolgálatot, hanem az iskolának.

Velösy Lipót.

Dalokkönyv. Dalok és dalos-játékok kisdudóvó-intézetek, menedékházak és családok számára. Szerkesztették: *Dr. Kiss Áron, Péterfy Sándor, Pósa Lajos és Tihanyi Ágost.* Budapest, 1893. Singer és Wollner kiadása. Ára 80 kr.

A «kisdudóvó képzőintézetek kézikönyvei»-nek első része im előttünk fekszik. A «dalokkönyv» előszavából megtudjuk, hogy szerzők annak megírásánál és szerkesztésénél szigorúan alkalmazkodtak az «Utasítás»-hoz, melyet a vall. és közokt. m. k. miniszter a

kisdedóvó-intézetek és menedékházak számára kiadott. Ezzel megvan jelölve a «daloskönyv» első és főcélja. Nem kívánók e mellett figyelmen kívül hagyatni annak a címlapon megjelölt másik célját sem, hogy t. i. a «családok számára» is kívánt anyagot nyújtani a kisdedek ok-szerű neveltetésére — nevelésére. Ha a daloskönyvet, mint úttörőt hézagpótlónak jelezzük, nem kívántuk e jelzöt a mai napság igenis el-kopott értelemben vétetni. Ismerve a kisdedek fogékonyságát a dal iránt, — ismerve magyar népünknek rendkívüli szegénységét «gyermek-dalok»-ban, mely a szétbnél szebb népdalok nagy bősége mellett annál szembeszökőbb: köszönettel és elismeréssel adózunk az érdemes szerzők és szerkesztőknek a daloskönyv kiadásával a kisdednevelés ügyének tett szolgálatukért.

A daloskönyv négy szakaszra oszlik, melynek tartalma: I. szakasz: felnőttek játékaí öbeli gyermekekkel; II. szakasz: mondókák (állatcsalogatók, állatriasztók, naphivogató stb.); III. szakasz: játékok; IV. szakasz: vegyes tartalmu dalok.

Szöveg tekintetében könnyebb volt a munka. Dr. Kiss Áron összegyűjtött gyermekjátékaiból került ki a szövegek majdnem két-harmada; Pósa Lajos, ismeretes gyermek-dalnok tollából származik 26 szöveg; az egész gyűjtemény 137 számot tartalmaz. És mind e 137 szám egy-egy új dallam! Felismerjük bennük a tavaly megjelent «Zengő arany abécze» szerzőjét. A dallamok szerkezete egyszerű, hangterjedelmök a kisdedek hangterjedelméhez mért, a csillaggal megjelöltek némelyikét kivéve, melyek «nem arra vannak szánva, hogy maguk a kis gyermekek énekeljék, hanem azok, a kik a kisdedekkel foglalkoznak.» A daloskönyvet, mint kitűzött céljának teljesen megfelelőt, a legmelegben ajánlhatjuk.

... tt ...

Értesítők jegyzéke.

A szerkesztőséghez az 1892/3-ik isk. évről eddig a következő értesítőket küldötték be:

1. **Tanítóképző-intézetek értesítői.** A bajai áll. tanítóképző-intézet záró jelentése. Szerkesztette dr. *Bartsch Samu* igazgató. — A csáktornyai állami tanítóképző-intézet zárójelentése. Szerkesztette *Margitai József* igazgató. — Az esztergomi róm. kath. tanítóképző értesítője. Szerkesztette dr. *Walter Gyula* igazgató. — A győri róm. kath. tanítóképző értesítője. Szerkesztette dr. *Karácson Imre* igazgató. — A soproni ág. ev. tanítóképző értesítője. Szerkesztette *Kapi Gyula* igazgató. — A kalocsai róm. kath. tanítóképző értesítője. Szerkesztette *Mócsy Antal* igazgató.

Tisztelettel kérjük az igazgatóságokat, sziveskedjenek kiadott értesítőiket a szerkesztőséghez mielőbb beküldeni, mert valószínűtlennek tartjuk, hogy a 71 tanító- és tanítónőképzőről összesen csak 6 értesítő jelent volna meg.

Elemi, polgári és szakiskolák. A diósgyőri m. kir. vas- és aczélgyári állami iskolák IV. értesítője. Szerkesztette *Laub Sándor* igazgatótanító. — A szatmári igralmas nővérek vezetése alatt álló esz-

tergomi tanintézetek értesítője. Közli az intézeti igazgatóság. — Az újvidéki m. kir. áll. polgári leányiskola tizenharmadik értesítője. Közvetteszi *Nemessányi Adél* igazgató. — Az alsó-lendvai államszegélyvel fentartott polgári fiúiskola XXI. értesítője. Szerkesztette *Kiss Dénes* igazgató. — A debreczeni m. kir. gazdasági tanintézet és a vele összekapcsolt földmives-iskola értesítője. Közli *Domokos Kálmán* igazgató.

V E G Y E S E K.

Képzőintézeti hírek. *A bajai tanítóképzőben* az előadásokat a folyamatban levő építkezések miatt csak f. szeptember 18-án kezdték el. A régi épület kibővítésére szolgáló új épület ez év szeptember végén elkészül, úgy, hogy tavasszal berendezhető és a jövő iskolai év kezdetére rendelkezésre állhat. A tanítónövéndékek száma ugyanezen intézetben I. o. 27, II. o. 20, III. o. 18, IV. o. 19, összesen 84.

A «Sződ» a soproni ág. ev. tanítóintézetben. A legnagyobb elismeréssel kell följegyeznünk, hogy a soproni házi ipar egylet az ottani tanítóképző-intézet hallgatói részére kézügyességi tanfolyamot rendez be. Ezen tanfolyam hat hétig fog tartani és azon az iskolai szünetidőben. Rendes hallgatói a tanítóképző növendékei. Rendkívüli tagokul azonban a közép és elemi iskolák növendékei is felvehetőek. A tanfolyam növendékei papírkéssel és asztalos szerszámokkal végezhető, valamint rovatkötő famunkákban; továbbá a szalma és kosárfonásban fognak oktatást nyerni. Míg a tanítóképzői tanfolyam tart, mindenik hallgató megszeresheti a szükséges ügyességet és az ízlést irányító ismereteket. Az okleveles tanítóknak aztán egyszerre egész csapatja megy szét az országban a házi ipar igazi apostolainak, a kik nemcsak szóval hirdetik annak fontosságát, hanem oktatással és példával megteremtik annak fizetését is. (Magyar Ujság) Ennek kapcsán megemlíjük, hogy dr. Verédy Károly, fővárosi tanfelügyelő indítványára elhatározta a fővárosi tanács, hogy a fővárosi árva- és szertethazakban meg fogja honosítani a kézimunka-oktatást.

A sepsi-szent-györgyi övöképző, a mely a hőmezővársárhelyivel együtt a múlt évben létesült, a legnagyobb nehézségekkel küzdökik a miatt, hogy teljesen alkalmatlan épületben volt és van még ma is elhelyezve. Az állapotok annyira türehetlenekké váltak, hogy szóba került az intézetnek megszüntetése, illetőleg áthelyezése. Hála a kormány erélyes intézkedéseinek, most kilátás van arra, hogy az ügy szerencsés megoldást nyer s a képző új épületet kap. Ugyanis Háromszékmegye közönsége a július végén tartott rendkívüli közgyűlésén a kulturminiszter leirata értelmében az állandó választmány javaslata alapján kimondta, hogy részt vesz a kisdődönő-képzőintézet telkének beszerzésében s az új épület felállításában. A szükséges 40,000 forint felerészét, 20,000 frtot, a törvényhatóság a miniszter által engedélyezendő s husz év alatt törlesztendő kamat nélküli kölcsön által fedezi, kötelezvéen magát ezenfelül évenként 1000 frt segélyvel hozzájárulni az intézet fentartásához. Az intézet helyiségeül felajánlotta a közgyűlés a polg. fiúiskola kertjét, melyhez Sepsi-Szentgyörgy város kiegészítésül megvásárolná a rét felé eső szomszédos kertet.

Nevelőnői tanfolyam. Lapunk f. é. júniusi füzetének «Vegyes» rovatában közöltük a vallás- és közoktatási miniszter úr azon határozatát, hogy a nevelőnőképzőt az Andrássy-úti tanítóképzőben megszünteti s ennek helyébe a II. ker. intézetben nyit nevelőnői tanfolyamot. Az áthelyezés és az elemi tanítóképzővel való egyesítés módjainak megállapítása czéljából a két intézet tanári testülete közösen tanácskozott s megállapodásait felterjesztette a közoktatási miniszterhez. A miniszter úr a két tanári testület javaslatait elfogadta s a nevelőnőképzőt nem osztályonként, hanem egyszerre fogja a jövő iskolai évben Budára áthelyezni. Egyúttal elrendelte a miniszter úr, hogy a budai intézet tervezett kiépítéséhez a jövő év június elején hozzá fogjanak s azt szeptember végéig befejezzék. Ez okból a budai tanítóképzőben az oktatást már augusztus 21-én megkezdették s azóta zavartalanul folytatják.

Tömeges jelentkezések képesítőre. A nagy-szebeni gör. keleti tanítóképzőnél mintegy 80 tanítójelölt jelentkezett képesítő vizsgálat letételére. E szokatlanul nagy számú jelentkezés minden valószínűség szerint a községi és felekezeti tanítók fizetésének rendezéséről szóló s az országgyűlés mindkét háza által elfogadott, de még nem szentesített

törvényjavasratban leli magyarázatát. An sokan voltak ugyan a jelentkezők, de kevesen a választottak, mert az aspiránsoknak alig egy negyed része állotta ki sikerrel a képesítőt, illetőleg bocsátatott képesítőre. Más oldalról is jelentik, hogy általában sokan igyekeznek megszerezni a tanítói oklevelet, melylyel eddig nem bírtak, hogy az említett törvényt őket már oklevél birtokában találja. A valószínűleg nemsokára szentesítendő törvénynek, mint ezekből látszik, máris az a jó hatása mutatkozik, hogy érezhetően csökkenteni fogja az oklevéllel nem bíró tanítók számát. (Magyar Ujság.)

Nyilatkozat. Azon öt kollégám iránt való tiszteletből, kik a M. T. K. f. é. III. füzetében a segédtanári pótlékok és tanári karban levő jogaik javítása ügyében közzétett felhívásomra levelükkel megkeresni szivesek voltak, tartozom kinyilatkoztatni, hogy ez a kezdeményezésem már a felhívásnál elakadt végképen, mert tiszteletkarsaim vagy azért, mert kielégítőnek vélték mostani állapotukat, vagy lehet egyéb okokból, öt kivételével, nem válaszoltak és így a szükséges adatok hijjával a dologban egyebet is tennem nem lehetett.

E pár sorom közzétételét kérve, tisztelettel maradtam

Déván, 1893. szept. 17.

Kolumbán Samu.

Az Én Ujságom szobája. Az Én Ujságom kiadói (Singer és Wolfner) azon elismerésre méltó ajánlatot tettek az Eötvös-alap elnökségének, hogy az Én Ujságom azon előfizetési díjaiból befolyó összeg 10%-át, a melyet a tanítók gyűjtöttek, a Tanítók Háza javára adjon azon czélból, hogy a létesítendő Én Ujságom szobájában a tanítók gyermekei kapjanak ellátást. Melegen ajánljuk tisztelt kartársainknak és olvasóinknak az Eötvös-alap egyesületnek erről szóló felhívását, a mely lapunkhoz mellélet gyanánt van csatolva. «Pósa Lajos neve maga egy egész program, s az a lap, melyet ő szerkeszt, még akkor is megérdemli, sőt kötelességünk támogatni, ha nem mozdítjuk elő azzal egyszersmind saját céljainkat is.» Terjesszük tehát a legjobb magyar gyermeklapot; ezzel csak a nemzeti nevelésnek teszünk szolgálatot s elősegítjük egy szép eszmének, a Tanítók Házának megvalósulását!

M e g h í v ó.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyzsületének választmánya a f. é. október 16-án, hétfőn, d. u. fél 6 órakor a VI. ker. (Andrássy-úti) tanítóképző-intézet helyiségében ülést tart.

Tárgyak: 1. Jelentések. 2. Az évi munkaprogram megállapítása. 3. Indítványok.

Budapest, 1893. október 3-án.

Az elnökség.

XXV. Kimutatás

a f. évi június hó 12-től okt. 3-ig befolyt tagdíjakról.

1893. I. félévre: Braunhoffer József (2 frt.)

1893. II. félévre: Dr. Bartsch Samu, Bellosits Bálint, Bene Gyula, Bocskay Kristóf, Hmvásárhelyi ev. ref. Tanítóttestület, Józsa Károly, Mánczos József, Ménich Antal, Nágel Sándor, Petrovác István, Scherer Sándor (2—2 frt.)

1893. évre: Biró Gyula, Boromisza István, Hodossy Béla, Macskásy Sándor, Máramarosi ált. Tanítóegyesület, Rucsinszky Lajos, Soós Antal (4—4 frt.)

A jelen évi tagdíjakból eddigelé 31% fizettetett be!

Komáromy Lajos,
egyesületi pénztárnok.